

В обороні державності

Газета продовжує хроніку війни, що її друкує вже другий рік.

4 січня

Найбільший обмін: Україна повернула 230 біійців і цивільних із російського полону. Серед них представників Збройних сил України — 130 (серед них ТрО — 14, ВМС — 14), Національної гвардії — 55, Державної прикордонної служби — 38, Національної поліції — 1 та шестеро цивільних, які були незаконно позбавлені волі. Це найбільший за час повномасштабного вторгнення обмін.

5 січня

Окупанти планують масову мобілізацію на окупованих територіях, зокрема, від 17-річних підлітків вимагатимуть стати на військовий облік. Про це повідомив Центр національного спротиву. Відповідно до плану «військкоматів», з березня 2024 року всі 17-річні підлітки тимчасово окупованих територій півдня мають стати на військовий облік. Після президентських виборів, РФ планує наростити темпи мобілізації на захоплених землях. ЦНС закликає ігнорувати ініціативи окупантів, зберегти собі життя. «Ворогу вигідна смерть українців незалежно від сторони де вони воюють. Тому окупанти використовують українців у своїй армії для гарматних штурмів, адже їх смерть не створює соціальну напругу в нацистському суспільстві РФ». До мобілізаційних списків окупанти вносять лікарів, освітян, працівників комунальних підприємств.

Бійці Головного управління розвідки Міноборони України здійснили рейд у Белгородську область Росії, завдавши ворогу втрат. Внаслідок вогневого нальоту із застосуванням стрілецької зброї та мінометів, а також підриву на українських мінах ворог зазнав втрат.

6 січня

Згідно з даними Інституту вивчення війни (ISW), українські ракети і безпілотники «проникають крізь російську систему» ППО і вражають намічені цілі в тимчасово окупованому Криму. Українські війська проводять багатоденну кампанію з нанесення ударів по російських військових об'єктах у Криму.

8 січня

У російському Белгороді увечері пролунали вибухи. Троє людей отримали осколкові поранення. Також у місті пошкоджені вікна у трьох будинках, 3 автомобілі пошкоджені уламками. На стоянці підприємства горіли 4 вантажні автомобілі.

9 січня

Дрони атакували нафтобазу та енергетичне підприємство в російському місті Орел. Це операція Головного управління розвідки України за сприяння Мінцифри та фонду «Повернись Живим».

В Італії заборонили російську виставку про Маріуполь. В місті Модена місцева влада скасувала дозвіл на проведення виставки, організованої російськими пропагандистами, про нібито

«швидке відновлення і розквіт» окупованого Маріуполя. На 20 січня у Модені планували провести пропагандистський захід про нібито «швидке відновлення» окупованого Маріуполя. Анонс заходу містив звичні кремлівські пропагандистські тези про нібито «народне повстання» на Донбасі, за яке видавали дії російських диверсантів під час захоплення влади в регіоні у 2014 році, та про «швидкий процес відновлення» міста, що зазнало величезних руйнувань у процесі його облоги та окупації регулярними військами РФ навесні 2022 року. Серед українців в Італії поширилися заклики діяти, щоби не допустити проведення такої виставки. Українське посольство в Італії направило офіційний запит щодо скасування події.

Міністерство культури та інформаційної політики опублікувало оновлену статистику культурних пам'яток, що були пошкоджені чи зруйновані через вторгнення Росії. За період з 24 лютого 2022 року по 25 грудня 2023 року в 17 областях України зруйновано або пошкоджено 872 об'єкти культурної спадщини. Серед них пам'ятки архітектури, містобудування, історії, монументального мистецтва, археології. Пам'ятки пошкоджені або зруйновано окупантами у 17 областях. Найбільше в таких: Харківська — 216, Одеська — 119, Донецька — 111, Херсонська область — 86, Чернігівська — 70, Київська — 69. Точні цифри пошкоджених об'єктів можна буде отримати лише із завершенням воєнних дій.

2

День Соборності України

22 січня 1918 року Центральна Рада, парламент Української Народної Республіки, проголошено у 1917 році, ухвалила IV Універсал, яким проголосувала повну державну незалежність України. Без всякої «федерації» в складі більшовицької Росії.

На західноукраїнських землях, які до Жовтневого перевороту входили не до Російської імперії, а до інших держав, було утворено Західно-Українську Народну Республіку.

22 січня 1919 року в Києві, на Софійському майдані, було урочисто проголошено Акт Злуки цих двох державних утворень в єдину державу — Українську Народну Республіку.

Нині в незалежній Україні ми відзначаємо це велике свято як День Соборності. І у цей важкий час російської агресії, війни за нашу державність, незалежність, ідея Соборності, єдності всіх українських земель набуває особливого значення.

Зі святом, з Днем Соборності!

Триває передплата на нашу газету на 2024 рік

Усі поштові відділення й листонші області ведуть передплату на «Світ-інфо» на будь-який термін і на будь-яку адресу в області.

Передплатний індекс «Світ-інфо» — 86514

Основні теми газети:

- Події в області, Україні і світі.
- Політика, соціальні проблеми, екологія.
- Публікації раніше невідомої нам історії України, СРСР.
- Проза і поезія відомих письменників світу.
- Культура, мистецтво, спорт.
- Корисні поради.
- У світі цікавого.

«Світ-інфо» — газета для кожного з вас!

Передплатна ціна — 20 гривень на місяць.

Долучайте нових читачів

Прочитавши нашу газету, покажіть її друзям, знайомим, колегам, запропонуйте також передплатити.

10 років першої крові на Майдані

Перший Майдан, Помаранчева революція, був викликаний грубими фальсифікаціями тодішнім режимом Кучми президентських виборів осені 2004 року — на користь провладного кандидата Януковича і прагненням не допустити перемоги Віктора Ющенка. Ця мирна акція на Майдані Незалежності столиці тривала три тижні і завершилася перемогою Майдану, переголосуванням сфальсифікованого другого туру і обранням президентом Віктора Ющенка.

На жаль, переможці першого Майдану допустили розбрат, внаслідок чого регіонали знову повернулися до влади. На початку 2010 року на чергових президентських виборах переміг той таки Янукович. За наступні кілька років цей проросійський режим продемонстрував повну зраду інтересів України. А безпосереднім приводом до другого Майдану став зрив владою запланованого підписання Угоди про Асоціацію України з Євросоюзом.

Другий Майдан, названий потім Революцією Гідності, почавшись наприкінці листопада 2013 року, тривав уже три місяці. Він вилився в жорстке протистояння влади і опозиції. Причому не лише на самому Майдані Незалежності, зайнятому повстанцями, не лише в центрі столиці — Майданом стала вся Україна.

16 січня 2014 року Верховна Рада під тиском регіоналів ухвалила драконівські, антидемократичні закони боротьби з опозицією. Це ще більше загострило ситуацію. Дійшло до силових зіткнень на Майдані і загалом у центрі столиці. І ось поруч, на Європейській площі, на виході до урядового кварталу, якраз на велике свято День Соборності України, 22 січня, пролилася перша кров — силовиками були вбиті повстанці Сергій Нігоян і Михайло Жизневський. Люди гинули і в наступні дні.

2

Україна уклала з Британією договір про безпеку

Президент України Володимир Зеленський та прем'єр-міністр Великої Британії Ріші Сунак підписали безпекову угоду. Договір діятиме до вступу України в НАТО.

Документ «Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною і Сполученим королівством Великої Британії та Північної Ірландії» підписали лідери двох країн після переговорів у Маріїнському палаці в Києві 12 січня. Сунак прибув в Україну з офіційним візитом.

Цей договір став першим у сфері безпекових угод на виконання домовленостей, узгоджених під час Вільнюського саміту НАТО між Україною, членами «Групи семи» та державами, що до них приєдналися. Безпекові зобов'язання Великої Британії діятимуть до вступу України в НАТО.

«Якби такі гарантії були досягнуті у 1991 році, зокрема з Британією, то війна б не почалася», заявив Зеленський.

Британський прем'єр наголосив, що Британія першою надавала Україні також летальну зброю, танки, далекобійні ракети тощо.

Лідери також повідомили, що в угоді прописаний термін її дії — десять років з можливістю продовження. Однак у

разі вступу України в НАТО до закінчення терміну дії безпекових зобов'язань завершиться і буде інкорпорована в систему НАТО.

Країни «Групи семи» на саміті НАТО у Вільнюсі в липні погодили рамковий документ щодо «Гарантій безпеки» для України. Конкретні двосторонні договори з державами, які погодяться надати безпекові зобов'язання, будуть підписані пізніше.

Прем'єр Британії пояснив також, що є компонент, який запобігає новому нападу після завершення поточної війни.

«У разі якщо Росія знову нападає, ми надамо ту підтримку, яка потрібна Україні, швидко та надійно безпекову підтримку, сучасне озброєння (для захисту) на землі, на морі і в небі, економічну підтримку, а також запровадимо санкції, які матимуть ціну для Росії. Щодо цього є чітке і важливе зобов'язання».

Прем'єр Великої Британії Ріші Сунак під час візиту до Києва оголосив про великий пакет військової допомоги для України на 2,5 млрд фунтів стерлінгів. Це найбільший єдиний пакет допомоги від початку війни, сказав Ріші Сунак. «Він охоплюватиме додаткове обладнання до ППО, додаткову протитанкову зброю, додаткові ракети дальнього радіуса дії, тисячі снарядів. Також будуть проведено навчання для ще тисяч українських військових».

За словами Володимира Зеленського, «Британія гарантує 2,5 мільярди на цей рік, і ця допомога продовжиться в наступні роки. Термін дії — десять років».

Володимир Зеленський у

вечірньому зверненні зазначив, що на основі безпекової угоди з Великою Британією Україна працюватиме і з іншими партнерами. «Цей день уже увійшов в історію нашої держави: сьогодні маємо угоду з Великою Британією, безпекову угоду, над якою ми довго працювали. Це перша двостороння угода, яка реалізовує базову домовленість «Великої сімки» щодо безпеки України, нашого захисту, нашого безпекового зростання. Дякую Великій Британії та особисто пану Прем'єр-міністру Сунаку за першість і лідерство».

Володимир Зеленський і Ріші Сунак відвідали українських військовослужбовців, які перебувають на лікуванні в одному з медичних закладів столиці. Головний лікар закладу поінформував про роботу, яку здійснює колектив для лікування й реабілітації поранених воїнів. Зокрема, медики докладають максимум зусиль для збереження кінцівок військових у складних випадках.

Також військовослужбовців готують до протезування, підбирають їм протези та вчать ними користуватися. Для воїнів обладнано басейн, зал для занять боротьбою та джуджитсу. Значна увага приділяється соціальній реабілітації після поранення.

В обороні державності

1 Масована атака агресорів. У ніч на 13 січня російські загарбники завдали ракетного удару по Україні, застосувавши 40 засобів – крилаті, аеробалістичні, балістичні, авіаційні, зенітні керовані ракети та ударні БПЛА. Більшість не влучили в цілі завдяки роботі українських систем. Засоби повітряного нападу противника запускалися з Белгородської, Курської, Брянської областей, Тамбова, Каспійського моря, окупованої частини Херсонщини.

14 січня

Виведення з ладу понад 20 ракет за допомогою «активних контрзаходів засобами радіоелектронної боротьби» може бути переломом українських можливостей радіоелектронної боротьби. Про це повідомив Інститут вивчення війни (ISW). Військові аналітики кажуть, що засобом РЕБ зазвичай приписували виведення з ладу російських безпілотників, але не ракетних систем.

ISW раніше оцінював, що кампанія ударів Росії проти України і українська адаптація до протидії новим російським ударним комплексам є частиною ширшої тактичної і технологічної гонки «напад-захист» між можливостями дальньої авіації та протиповітряної оборони.

ISW вважає, що українські сили можуть розпізнати закономірності в повторюваних російських ударах і, відповідно, впроваджувати інновації та адаптуватися до них. Під час комбінованої повітряної атаки Росії по Україні вранці 13 січня понад два десятки російських ракет та дронів не досягли цілей внаслідок самопідіривів, влучання в безлюдні території та завдяки ефективній роботі українських засобів радіоелектронної боротьби.

14 січня у Давосі відбулась четверта зустріч радників з нацбезпеки щодо української Формули миру. Серед учасників була 81 країна та міжнародна організація. Для порівняння, на попередній зустрічі, що відбувалась на Мальті, було 66 країн та організацій. Цього разу своїх представників у Давос делегували 39 країн Європи, 18 країн Азії, 12 країн Африки, 6 – Південної Америки, 3 – Північної Америки, 2 – Океанії.

Президент України Володимир Зеленський так прокоментував цю зустріч. «Вдячний кожному лідеру й кожній країні, які беруть участь у цій нашій спільній роботі і своєю участю підтверджують, що світовий порядок, заснований на правилах, обов'язково має бути відновлений – для всіх на землі, без виключень. Господарі Росії думають, що вони нібито здатні насильством і терором, своєю брехнею й жорстокістю нав'язати якийсь інший, хижацький світовий порядок – без правил, без жодних гарантій безпеки. Саме таку їхню впевненість – впевненість убивць – ми зараз усі разом зменшуємо. Кожною зустріччю – заради нормального міжнародного права».

15 січня

Канада готується підписати безпекову угоду з Україною. З підписанням угоди про безпекову співпрацю з Великою Британією активізувалися переговори також про безпекову угоду Україна-Канада.

Наталка Цмоць, посолка Канади в Україні, заявила, що Канада вже передала Києву проект відповідної угоди, щоб за кілька тижнів закінчити переговори між Канадою і Україною. Цмоць наголосила, що позиція Канади – це має бути угода про «безпекові запевнення – security assurances».

Залужний підтвердив збиття російських літаків А-50 та Іл-22М. Головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний підтвердив, що повітряні сили ЗСУ напередодні увечері збили два важливі російських літаки. «Воїни Повітряних Сил Збройних Сил України знищили ворожий літак дальнього радіолокаційного виявлення А-50 та повітряний пункт управління противника Іл-22. Дякую Повітряним Силам за чудово сплановану та проведену операцію в Приазов'ї!».

Знищення російського літака дальнього радіолокаційного виявлення А-50, ймовірно, вплине на здатність РФ підтримувати зв'язок в зоні конфлікту «цілодобово». Про це заявив очільник Головного управління розвідки Міноборони Кирило Буданов. «А-50 був збитий і вибухнув... Іл-22 був сильно пошкоджений».

16 січня

Вибухи у Воронежі: влада каже про атаку «українських безпілотників». Вночі 16 січня серія вибухів пролунала над російським Воронежем. Російська служба ВВС повідомляє, що прогрімало «близько 10 вибухів». Вночі 16 січня у Воронежі запровадили стан надзвичайної ситуації. У повідомленнях зазначається, що «режим надзвичайної ситуації ввели у Воронежі після атаки українських безпілотних літальних апаратів».

У ніч на 16 січня безпілотники атакували також Белгородську область.

Президент Володимир Зеленський у швейцарському Давосі на полях Всесвітнього економічного форуму зустрівся з генеральним секретарем НАТО Єнсом Столтенбергом. Вони обговорили ситуацію на полі бою, оборонні потреби України та подальше посилення української системи ППО. Президент поінформував про масовані російські обстріли українських міст і громад, які відбулися останнім часом. Крім того, йшлося про підготовку наступного саміту НАТО у Вашингтоні.

Втрати російських агресорів із 24.02.22 по 16.01.24 орієнтовно склали: особового складу – близько 372090 осіб; танків – 6113; бойових броньованих машин – 11358; артилерійських систем – 8801; ракетних систем залпового вогню – 961; засобів ППО – 653, літаків – 331, гелікоптерів – 324; безпілотних літальних апаратів оперативного-тактичного рівня – 6877; крилатих ракет – 1816; кораблів/катерів – 23; підводний човен – 1; автомобільної техніки та автоцистерн – 11731; спеціальної техніки – 1365.

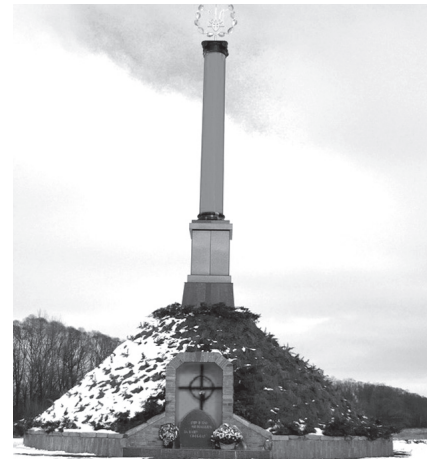
29 січня – День пам'яті Героїв Крут

29 січня 1918 року біля залізничної станції Крути, неподалік Ніжина, відбувся пам'ятний для нашої історії бій українського війська, переважно молоді, з російським військом, яке наступало на Київ. Всього тиждень тому, 22 січня, Центральна Рада проголосила повну незалежність Української Народної Республіки, уже без «Федерації» з більшовицькою Росією. Але Москва, попри демагогічні гасла більшовиків напередодні Жовтневого перевороту про «право націй на самовизначення», тут же почала пряму агресію проти України.

Героїчний бій під Крутами на якийсь час затримав російську орду. Тим самим дозволив делегації УНР на переговорах у Бресті укласти мирну угоду з Німеччиною та її союзниками, і таким чином ці держави визнали незалежність УНР.

Правда про Крути десятиліттями замовчувалася в Радянському Союзі. Але в незалежній Україні ми віддаємо шану молодим захисникам нашої державності. Що особливо актуально нині, в час захисту держави від нової російської агресії.

На фото: Меморіальний комплекс в честь Героїв Крут на місці бою.

Візит президента України Володимира Зеленського у країни Балтії

10 – 11 січня президент України відвідав з офіційними візитами Литву, Естонію, Латвію.

На спільній пресконференції з президентом Литви Гітанасом Науседою у Вільнюсі Зеленський заявив, що Україні не вистачає сучасних систем протиповітряної оборони. «Росія останніми днями грудня і першими днями січня вдарила по цивільній інфраструктурі, людях... В цілому було 500 ударів (ракет і дронів). Ми змогли відбити в середньому 70% цих ударів. На жаль, ми втратили людей...Тому системи ППО – це те, чого бракує №1». За словами Зеленського, наразі багато уваги приділяють боротьбі проти дронів, виробництві своїх дронів.

Зеленський також заявив, що очікує отримати від Вашингтонського саміту НАТО оборонні й політичні рішення, зокрема, щодо посилення ППО України. «Щодо політичних рішень, то президент Литви вже все сказав. Хочеться отримати хоча б один конкретний крок назустріч до НАТО».

Президент Литви Гітанас Науседа на пресконференції повідомив, що Литва схвалила новий довгостроковий пакет військової допомоги Україні на суму 200 млн євро. «У січні ми знову відправимо в Україну боєприпаси, генератори, системи детонації, а в люто-

му – бронетранспортери М577...Підписані сьогодні угоди між українською та литовською оборонною промисловістю є ще одним прикладом нашої тісної військової співпраці».

Володимир Зеленський вранці 11 січня прибув до столиці Естонії Таллінна. Він заявив під час брифінгу, що наразі в Росії спостерігається певний дефіцит озброєння, тому Україна не може зробити паузу у війні, бо така пауза піде виключно на користь агресора.

Президент Естонії Алар Каріс заявив, що Таллінн виділить Україні допомогу в розмірі 1,2 млрд євро до 2027 року для кращого її озброєння. Це він повідомив на спільній пресконференції з Володимиром Зеленським.

Того ж дня Володимир Зеленський прибув до Латвії. На пресконференції в Ризі він заявив: «Не дати заморозити конфлікт. Не дати можливості Росії підготуватися до потужного контрнаступу».

Латвія підготувала наступний пакет військової допомоги для України. Про це сказав президент Латвії Едгарс Рінкевич на спільному брифінгу з Володимиром Зеленським під час його візиту до Риги. До пакета входять самохідні гаубиці, боєприпаси для артилерійських систем, протитанкові й зенітні системи та боєприпаси до них, позашляховики, дрони, засоби зв'язку,

генератори, зимова форма та інше.

Крім того, повідомив Рінкевич, Латвія планує протягом 2024 року провести навчання для 3000 українських військових та продовжить проєкти реабілітації для українських військових і прикордонників.

Володимир Зеленський на пресконференції зазначив: «Ситуація на фронті – вона дуже складна, нам не вистачає зброї. І якби росіяни не контролювали повітря, а у нас була б достатня кількість систем протиповітряної оборони – ми б знищили їхню авіацію».

Президент також зазначив, що зараз російська армія руйнує міста, щоб люди втікали звідти. Щоб зруйнувати все і заходити.

Президент Латвії Едгарс Рінкевич поінформував Зеленського про ухвалені Сеймом Латвії закон про націоналізацію Будинку Москви та передавання всіх необхідних коштів на потреби України. «Також інші російські активи будемо використовувати для надання допомоги Україні».

Латвійські парламентарі напередодні схвалили конфіскацію Будинку Москви, позаяк під прикриттям культурних та освітніх заходів там відбувалися політичні заходи, що загрожують національній безпеці.

10 років першої крові на Майдані

18 – 20 лютого, відбувся кривавий фінал протистояння: силовики режиму було вбито понад сто повстанців, протестувальників. Їх потім назвали Небесною сотнею.

Водночас це стало фіналом протистояння, перемогою Майдану. Янукович та інші верховоди режиму втекли в Росію. Парламент зупинив протистояння, призначив новий уряд і позачергові президентські вибори.

На фото: січень 2014 року. Протистояння на Європейській площі. Фото Петра Антоненка

Президент у скляному будинку

На озброєнні російської пропаганди є безліч тем, які так чи інакше пов'язані з Україною. Але, мабуть, у 2024 році противник буде особливо затято бити по двох больових точках.

Перша тема, яку активно експлуатує Москва вже зараз, – це посилення української мобілізації.

А друга тема, яку пропагандисти Кремля почнуть ретельно розкручувати з весни, – це легітимність президента Зеленського.

Підгрунття питання добре відоме. Провести повноцінні вибори на тлі активних бойових дій нереально, а п'ятирічний президентський строк Володимира Олександровича спливає в травні 2024-го.

І якщо статус парламенту в подібній ситуації детально прописаний у Конституції («У разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану»), то про президента там нічого не сказано.

Це відкриває простір для різноманітних та усіляких спекуляцій.

З одного боку, згідно з Основним Законом, президент України обирається на п'ять років. З іншого боку, згідно з тим самим Основним Законом, президент України виконує свої повноваження до вступу на посаду новообраного президента.

У вітчизняній історії вже був прецедент Кучми, який затримався на Банковій через переголосування другого туру президентських виборів 2004-го. Але Леонід Данилович у ролі «кульгавої качки» – це не Володимир Олександрович, який очолює Україну в розпал великої війни та виступає пріоритетною мішенню для інформаційних атак противника.

Звісно, ми розуміємо, що творці української Конституції не вірили в реальну можливість повномасштабної війни і тому не приділили достатньо уваги всім теоретичним нюансам. А це ми розуміємо, що дух Основного Закону важливіший за букву. Але, на жаль, це не означає, що після формального завершення п'ятирічної каденції у Володимира Зеленського не виникне жодних проблем із публічною легітимністю.

Очевидно, що в травні 2024-го глава держави стане вразливішим. У його ненависників з'явиться новий улюблений аргумент та новий привід для хейту в соцмережах. За діями Зеленського стежитимуть уважніше, ніж раніше. Його рішення оскаржуватимуть охоче, ніж раніше. І за будь-які помилки та прорахунки йому доведеться платити більшу ціну, ніж раніше.

Образно кажучи, президентська резиденція на Банковій стане скляним будинком, в який за бажання завжди можна буде кинути камінь. Причому більшою вразливістю гаранта скористаються не тільки в Росії – охочі це зробити, напевно, знайдуться й в Україні.

Звісно, про «нелегітимність» Зеленського не будуть розмірковувати люди, які довіряють главі держави. А Володимир Олександрович, як і раніше, зберігає позитивний баланс довіри та недовіри. І, звісно, нарративи російської пропаганди не вплинуть на тих людей, які щиро симпатизують гаранту. А ядро вірних шанувальників у Зеленського збережеться в будь-якому разі.

Але, припустимо, Володимир Зеленський завжди був вам антипатичним. Вас завжди дратував його бекграунд шоумена та його похід у політику. Навесні 2019-го ви голосували

проти кандидата Зе і довго переживали через його перемогу на виборах. Ви негативно оцінювали його діяльність на посту президента до 24. 02. 2022. А коли велика війна з Путіним надала Володимиру Олександровичу героїчного ореолу, ви вважали це за найбільшу несправедливість.

І ось навесні 2024-го перед вами постає ціле меню з тез, дбайливо приготованих на кремлівській пропагандистській кухні: «Зеленський більше не легітимний», «Зеленський самовільно продовжив свої повноваження», «Зеленський став узурпатором», «Зеленський не має права керувати державою» і, само собою, «Зеленський навмисне затягує війну, щоб довше залишитися при владі».

Чи схопитесь ви за ці тези як за довгоочікуваний подарунок долі? Чи спробуєте звести рахунки з людиною, яку завжди недолюбливали і зневажали? Чи почнете бити по Зеленському, скориставшись тим, що давній об'єкт вашої антипатії не в кращій формі? Чи атакуватимете главу держави, який помітно втомився, емоційно вигорів, втратив колишню популярність і на додачу зіткнувся зі звинуваченнями в «нелегітимності»?

Чи ви встоїте перед спокусою пожбурити каменем у Зеленського саме тоді, коли він опиниться в скляному будинку? Вам стане розважливості, щоб піднятися над давніми особистими образами? Вам стане сили волі, щоби наступити на горло власній пісні? І ви утримаєтеся від ударів по новій болючій точці президента, усвідомлюючи, що це не меншою мірою вдарить по самій державі України?

Після 24 лютого 2022 року активна частина нашого суспільства неодноразово переймалася питанням про те, де закінчується припустима критика влади у воєнний час і починається відверта солідаризація зі зовнішнім ворогом.

Весна 2024-го окреслить цей кордон досить чітко. Одна річ – критикувати рішення глави держави. Інша – заявляти, що глава держави взагалі не має права ухвалювати жодні рішення.

Одна річ – оскаржувати конкретні кроки чинного президента. Зовсім інша – заперечувати його легітимність.

Якщо в першому випадку об'єктом ваших нападок стає саме гарант, то в другому ви б'єте не так по ньому особисто, як по українській державності в розпал жорстокої війни з Росією.

2024 стане тестом на громадянську зрілість і політичну відповідальність для всіх опонентів Володимира Зеленського. Але, крім того, він стане важливим тестом і для Банкової.

Вдавати, ніби навесні 2024-го для Зеленського зовсім нічого не зміниться, – точно не найкращий вихід із ситуації. Президенту та його команді доведеться змиритися з тим, що публічна легітимність Володимира Олександровича таки постраждає.

Отже, треба буде шукати нові підходи до внутрішньої політики. Знаходити нові шляхи для консолідації українського суспільства. Освоювати нові прийоми протидії російській пропаганді. Намацувати нові методи комунікації з опонентами.

І головне – не перетворювати на ворогів тих людей, які можуть бути ситуативними союзниками глави держави у важкий воєнний час.

Адже, як відомо, тому, хто живе в скляному будинку, не варто кидатися камінням в інших.

Михайло ДУБІНЯНСЬКИЙ
«Українська правда», 13.01.2024
Pravda.com.ua

Росія приховала справжню кількість жертв підризу Каховської ГЕС, загинули щонайменше сотні – АР

Російська окупаційна адміністрація навмисно приховала справжню кількість жертв повені у Херсонській області, що виникла внаслідок підризу Каховської ГЕС вранці 6 червня 2022 року. – лише в Олешках загинули щонайменше сотні людей.

Джерело: авторитетне інформаційне агентство Associated Press: із посиланням на медичних працівників, волонтерів-рятувальників, людей, які втекли з окупованої території, інформаторів, які передавали дані звіди українським спецслужбам

Також видання врахувало інформацію з закритого Telegram-каналу Олешок, в якому жителі міста повідомляли про тіла, що лежать на вулицях, трупи, зібрані поліцією, і зниклих безвісти.

Дослівно АР: «Їхні розповіді свідчать про цілеспрямовану спробу російської влади приховати справжню ціну обвалу дамби, який, як встановила АР, ймовірно, був влаштований саме Москвою. Жителі Олешки бояться, що їхні історії будуть забуті, а їхній дім повільно вмирає».

Більше деталей. За слова-

довідки видаватимуть затверджені окупаційною владою лікарі, що мають право видавати свідоцтва. Без цього важливого документа родичі не могли поховати своїх рідних.

Світлана розповіла, що звернулася до поліції з вимогою надати «офіційний наказ», який би підтверджував зміну старої політики, що діяла з березня. За її словами, у них його не було, а на її запит вони відповідали погрозами. «Вони сказали: «ти понесеш відповідальність за це», – сказала Світлана.

Дослівно АР: «Розслідування АР виявило, що російська окупаційна влада значно і навмисно занижувала кількість загиблих».

Російська влада взяла під контроль видачу свідоцтв про смерть, негайно вивозила тіла, які не були затребувані родичами, і не дозволяла місцевим медичним працівникам і волонтерам опікуватися загиблими, погрожуючи їм, коли вони не виконували накази.

...Росія заявляла, що 59 людей потонули на території, яку вона всій контролює. Однак лише в місті Олешки кількість загиблих обчислюється щонайменше сотнями».

Агентство поспілкувалося з трьома медичними працівниками, які вели облік загиблих в Олешках, однією волонтеркою, яка ховала тіла, а також з двома інформаторами, які передавали розвідувальні дані з цього району українській Службі безпеки. За їхніми свідченнями, масові поховання були розкопані, а невідомі тіла забрали і більше їх ніхто не бачив.

Крім того, журналісти провели близько десятка інтерв'ю з іншими жителями, волонтерами-рятувальниками та людьми, які нещодавно втекли з того району.

ми місцевих жителів, протягом перших трьох днів повені представників окупаційної влади ніде не було видно, і вони, очевидно, втекли, незважаючи на те, що спочатку просили людей «не хвилюватись».

Головна медсестра Олешківської районної багатопрофільної лікарні міського центру первинної медико-санітарної допомоги, яка контролювала процес збору свідоцтв про смерть, повідомила, що гниття тіл призвело до роздуття трупів і «люди плавали по місту, як повітряні кульки».

АР пише, що співробітники окупаційної державної аварійно-рятувальної служби повернулися в Олешки в другій половині дня 9 червня. Лікарям було заборонено видавати свідоцтва про смерть жертвам повені. Однак їм все ще дозволялося видавати свідоцтва про інші причини смерті. За словами Світлани та Олени, її колеги-медсестри з лікарні, про нове правило їм повідомили усно.

Їм сказали, що жертв повені доведеться направляти на розтин до медичних закладів в іншій частині Херсонської області (у Каланчаку, Скадовську та Генічеську), де після проведення судово-медичної експертизи

Щодня до лікарні приходили співробітники поліції, щоб зробити копії свідоцтв про смерть, виданих лікарями, та переконаватися, що правила дотримуються. «Ви повинні розуміти, в яких умовах ми там працювали – під ФСБ, міліцією, прокуратурою», – сказала Світлана.

Лікарня направила трохи менше 50 тіл до центрів розтину. Проте, як пише АР, росіяни дали жителям окремі номери телефонів, за якими вони могли викликати поліцію, яка відправляла людей забирати виявлені тіла, оминаючи лікарню. При цьому з членів сімей стягували 10 000 рублів як плату за послуги.

Ті, хто не мав таких грошей, благали лікарів написати іншу причину смерті, наприклад, «серцевий напад», щоб їх можна було швидко поховати, розповіли обидві медсестри. Тіла, які не шукали родичі, просто зникали.

«Масштаби цієї трагедії не тільки в Росії, але навіть в Україні не усвідомлюють», – сказала Світлана.

Тетяна ЛОЗОВЕНКО
«Українська правда»,
28.12.2023.
Pravda.com.ua

Росіяни посилено змінюють етнічний склад населення на тимчасово окупованих територіях

Російські загарбники посилено змінюють етнічний склад населення на тимчасово окупованій території Запорізької області, повідомив офіційний мер Мелітополя Іван Федоров.

Пряма мова: «Спочатку довели місцевих мешканців до зuboжіння. Тепер через окупаційний центр зайнятості пропонують безробітним їхати на заробітки на Росію. Натомість завозять на ТОТ гастролерів з РФ. До повномасштабного вторгнення у місті проживало 150 тисяч людей. За два роки окупа-

ції близько 90 тисяч виїхали до інших міст України та світу. У Мелітополі залишилось 60 тисяч корінних мешканців, проте приблизно стільки ж понаїхало з ворожої країни».

Мер додав, що нині мелітопольці, виходячи на вулицю, не зустрічають знайомих обличчя, бо «навколо недолюди з Росії».

«Українська правда», 04. 01. 2024.
Pravda.com.ua

Прем'єр Польщі Дональд Туск: «Не дозволю нікому в уряді будувати позицію на антиукраїнських настроях»

Прем'єрміністр заявив це 13 січня в інтерв'ю польським ЗМІ. «Я в житті не дозволю, щоб хтось у моєму уряді хотів будувати свою позицію на якихось антиукраїнських настроях. Тому що, коли йдеться про війну й нашу прихильність, як і всього західного світу, до України в її протистоянні з РФ, тут не може бути жодних сумнівів».

Прем'єр Польщі наголосив, що кожен польський патріот повинен абсолютно визнати ці аргументи, і Україна у війні з Росією потребує як допомоги Варшави, так і всього вільного світу. «І це не гасло.

Тому що насправді, поки Україна воює з Росією, ми у відносній безпеці», наголошує Туск.

Він підкреслив, що в будь-якій ситуації завданням Польщі буде протистояти зневірі, коли йдеться про допомогу Україні, а також запевнив, що зараз інтенсивно працює з партнерами в Європі, які це добре розуміють. «У цьому вимірі озброєння і підтримки України у війні не може бути жодних вагань. Для мене це беззаперечно».

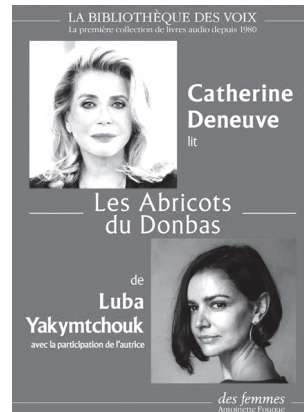
Туск обговорить із президентом Анджеєм Дудою свій прийдешній візит до Києва.

За останні місяці у відносинах Києва та Варшави накопичилась низка проблем – від ембарго Польщі на імпорт української сільгосппродукції до блокування кордону польськими перевізниками.

Глава МЗС України Дмитро Кулеба анонсував нові контакти з Польщею «на всіх рівнях» для вирішення двосторонніх проблем.

У Франції вийшла аудіокнига «Абрикоси Донбасу» Люби Якимчук, озвучена Катрін Денюв

Французьке видавництво *Les éditions des femmes* випустило аудіокнигу «*Les Abricots du Donbas*» («Абрикоси Донбасу») української письменниці та поетеси Люби Якимчук.

Легендарна французька акторка, зірка

сваїтового кіно, Катрін Денюв начитала для аудіокнижки французький переклад української поетичної збірки. «Наша з нею аудіокнижка відтепер у книгарнях Франції, а також на всіх французьких аудіоплатформах. Там почуєте і мій голос, бо заголовки та ще п'ять-шість віршів для книжки начитала я, українською», написала Якимчук.

На сайті видавництва вже можна прослухати один з віршів збірки – «Як скласти жінку», який разом зачитали Катрін Денюв та Люба Якимчук.

Паперова версія збірки «Абрикоси Донбасу» у французькому перекладі вийшла минулого року.

Вже два роки «*Les éditions des femmes*» щосуботи виходить на марші в підтримку України, а також донатить гарні суми задля нашої перемоги.

Вірші, що увійшли до збірки, Люба Якимчук написала 2014 року, після окупації Росією частини Сходу України. Українською збірка вийшла у «Видавництві Старого Лева» 2015 року.

Створення французького видання збірки почалося в 2022 році, коли з Любою Якимчук зв'язалося французьке агентство з торгівлі авторськими правами.

3 ефірів українських радіо зникли російськомовні пісні

В ефірах загальнонаціональних радіостанцій не залишилося жодної російськомовної пісні. Однак трапляються непоодинокі випадки використання недержавної мови у радіопередачах.

В Офісі Уповноваженого із захисту державної мови повідомили, що 2 та 7 грудня 2023 року секретаріат провів аналіз добових ефірів 14 загальнонаціональних радіостанцій.

У підсумку фахівці не знайшли жодного випадку трансляції російськомовної пісні. З 8334 пісень, які звучали впродовж двох днів, 5599 були виконані українською мовою (67,3%), 2732 – офіційними мовами ЄС (32,7%), три – грузинською.

Крім того, п'ять мовників транслювали пісні виключно українською мовою, ще у п'яти їхня частка складала більш ніж 50%, у чотирьох інших – переважала музика мовами ЄС.

«Другий рік поспіль ми фіксуємо, що у відповідь на масштабне вторгнення Росії на територію України з ефіру українських радіостанцій зникли не лише пісні російських виконавців, а й російськомовні пісні».

Минулого року з проаналізованих майже чотирьох тисяч пісень зафіксована лише одна російською мовою, а цього року з більш ніж восьми тисяч – жодної», зауважив мовний омбудсмен Тарас Кремень.

Водночас в ефірах інформаційних і розважальних програм ряду радіостанцій були випадки використання недержавної мови як ведучими, так і експертами. «На жаль, практика українсько-російської двомовності присутня не лише в ефірах телеканалів, а й радіостанцій. Так, це не є порушенням – чинне законодавство України дозволяє незначне використання недержавної мови в прямому ефірі українськомовних програм. Проте, враховуючи десятиліття війни Росії проти України, вже на часі, не чекаючи на жодні закони, використовувати виключно українську мову в ефірах», наголосив Кремень.

Від 1 січня контент українською на ТБ та радіо має займати не менш ніж 90% ефіру.

Дохід «Укрпошти» торік зріс до майже 12 мільярдів після падіння у 2022-му

«Укрпошта» закінчила 2023 рік з чистим доходом від реалізації товарів та послуг на 11,9 млрд грн - це на 19% більше, ніж у 2022 році (10 млрд). Про це заявив гендиректор «Укрпошти» Ігор Смілянський.

Зазначається, що у довоєнному 2021 році дохід компанії становив 11,1 млрд грн, у 2022-му - знизився до 10 млрд грн.

При цьому після падіння у перший рік повномасштабної війни «Укрпошта» повернулася до зростання - у 2023 році її дохід зріс до 11,9 млрд грн.

У 2024 році очікується збільшення доходу до 14,1 млрд грн.

«У 2023 році кількість відправлених посилок виросла на 40%. Також варто сказати, про 15 мільйонів посилок, які Укрпошта та Укрзалізниця перевезли разом – це зручна і дієва колаборація двох державних компаній. Нашим великим досягненням воєнного часу загалом є налагодження авіасполучення з США. Це важливо для наших підприємців».

Важливим для багатьох процесів стало акцептування кредитних угод з Європейським банком реконструкції та розвитку на суму 63 мільйонів євро та Європейським Інвестиційним Банком на суму 30 мільйонів євро», - заявив Смілянський.

При цьому одним із основних напрямів роботи на 2024 рік гендиректор визначив цифровізацію. Компанія планує охопити цифровими послугами 100% українських міст та сіл у, йде завершення розробки відповідного програмного забезпечення. Планується, що у 2024 році 100% посилок користувачів будуть сортуватися автоматично, за допомогою роботизованих сортувальних ліній. Також у планах закінчити процес з переходу на «безпаперовий» формат роботи.

Україна втратила 19,3% посівних площ через війну

Понад 5000 тис. га орних земель в Україні не використовуються через війну Росії. Загалом від 24 лютого 2022 року Україна втратила 19,3% посівних площ.

Найсерйознішими проблемами для аграрного сектору є замінування територій, відсутність води для зрошення через підлив Каховської дамби, обмежений експорт через українські порти, а також знищення інфраструктури та техніки.

Україна є найбільш замінованою країною у світі. Орні поля заповнені нерозірваними снарядами та мінами. Найбільша площа замінованих земель на Півдні й Сході – це Дніпропетровська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Запорізька, Херсонська області.

В Херсонській області треба обстежити понад 208 тис га, у Харківській області – майже 160 тис га, а в Миколаївській – понад 85 тис га.

Тільки пріоритетне розмінування сільгоспземель, за даними Світового банку, коштуватиме близько 1,5 млрд доларів. Без обстеження та розмінування використання цих земель аграріями неможливе.

«Найбільша частка збитків агросектору за перший рік війни припала на знищення, пошкодження та викрадення сільгосптехніки, тут втрати оцінюють у понад 4,7 млрд доларів. На другому місці – знищення та крадіж-

ка сільськогосподарської продукції, у тому числі зерна, яким ворог успішно торгує, переправляючи Чорним морем через Босфор, в Сирію та Іран», розповів аналітик Ілля Несходовський.

Окрім цього, за словами експерта, суттєвої шкоди завдано аграрній інфраструктурі. Сумарна місткість зруйнованих українських зерноскошувачів становить 8,2 млн тонн, пошкоджених – 3,25 млн тонн для одночасного зберігання. Їх відновлення оцінюється у 1,33 млрд доларів.

Також Херсонська область втратила 92% зрошувальних систем, Запорізька – 70% систем, південь Дніпропетровщини, Миколаївщина – до 30% джерел води та зрошувальних систем. Тільки на Херсонщині втрачено 550 – 600 тис. га зрошувальних земель. Разом з Дніпропетровською та Запорізькою областями втрати становлять 1,5 млн га.

Загалом через війну 188 тис кв. км українських ґрунтів під ризиком пошкодження та забруднення. Станом на липень 2023 року у зоні бойових дій зафіксовано 298 тис. га лісових та 1,438 тис. га трав'яних пожеж. За попередніми підрахунками, 5,5 млн тонн забруднюючих речовин було викинуто у повітря внаслідок бойових дій в Україні.

Значної шкоди завдала блокада чорноморських портів і обмеження експорту зерна ворогом.

Імунітет, довічне забезпечення та охорона: Лукашенко підписав гарантії для себе і сім'ї

Самопроголошений президент Білорусі Олександр Лукашенко підписав поправки до закону про президента, які, зокрема, гарантують йому недоторканність, довічну охорону і право на державну нерухомисть після відставки.

Поправки передбачають приведення закону у відповідність з оновленою Конституцією і, серед іншого, визначають гарантії для президента і його сім'ї, зокрема після закінчення його повноважень.

Як раніше писало видання «Радьє Свабода», президент, який припинив здійснювати свої повноваження, зокрема:

стає делегатом Всебілоруських народних зборів, а за його згодою – довічним

членом Ради Республіки (не поширюється на президента, який припинив здійснення своїх повноважень у зв'язку з неможливістю виконувати свої обов'язки за станом здоров'я);

має право довічну державну охорону; володіє недоторканністю, «не може бути притягнутий до відповідальності за дії, вчинені у зв'язку зі здійсненням своїх президентських повноважень», не може бути затриманий або відданий під суд у зв'язку з цим; крім того, імунітетом володітимуть і члени його сім'ї;

житлові та службові приміщення, транспорт, засоби зв'язку, інше майно, документи експрезидента і його сім'ї також будуть недоторканими;

експрезидент зберігає право на ко-

лишне «президентське» медичне обслуговування і транспортне обслуговування; життя і здоров'я експрезидента мають бути застраховані коштом республіканського бюджету;

має право на довічну щомісячну допомогу, що дорівнює заробітній платі чинного президента, встановленій законом; після відставки президент отримує в дар державну нерухомисть, зокрема ділянку з розташованими на ній капітальними будівлями.

Крім того, нинішні поправки встановлюють, що президентом Білорусі може стати тільки громадянин, не молодший 40 років, який прожив у республіці щонайменше 20 років перед виборами і не мав посвідки на іноземне проживання.

Кожній дитині – родина

Про пріоритетність сімейних форм виховання на Чернігівщині говорили в обласній адміністрації на засіданні обласної міжвідомчої робочої групи з реформування системи інституційного догляду та виховання дітей. До участі в режимі онлайн долучилися представники громад області.

На початок року в області налічується 1915 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Впродовж минулого року цей статус набула 301 дитина, влаштовані до сімейних форм виховання – 305.

«Саме сім'я сприяє розвитку особистості, а також формуванню навичок та моделей поведінки у дорослому житті. Найбільш оптимальним варіантом є реінтеграція дитини у біологічну родину. Для цього ми маємо працювати з родиною у разі виникнення кризової ситуації, реабілітувати її. Сім'я має отримати необхідний соціальний супровід та допомогу. Якщо ж повернути дитину у біологічну родину неможливо – альтернативою інституційним закладам мають стати сімейні форми виховання», зазначила заступниця начальника ОВА Жанна Шерстюк.

Послугою патронату охоплено лише 8 громад області. Проте робота у цьому напрямі триває.

Ще однією базовою послугою, яку потрібно розвивати в громадах, є «Асистент дитини». Послуга для допомоги батькам, які виховують дитину з інвалідністю, вже запроваджена у Варвинській, Талалаївській та Остерській громадах. Крім того, підтримкою таких родин займаються громадські організації.

Учасники зібрання говорили також і про забезпечення права на сімейне виховання дітей з Прилуцького обласного будинку дитини «Надія». У закладі виховується 78 дітей. Більшість вихованців перебувають у закладі через складні життєві обставини. 40 вихованців дитячого будинку перебувають у закладі за заявами батьків, 5 з них мають можливість повернутися у біологічні родини. Тож робота з цими сім'ями продовжиться. Ще 38 дітей – потребують влаштування у сімейні форми виховання. Щодо п'яти з них наразі вирішується питання усиновлення.

З кожним роком приблизно на 10% зростає кількість дітей, які отримують статус через позбавлення батьківських прав. Це свідчить про недостатню роботу з сім'ями на місцях.

Безпека учасників освітнього процесу

Створення більш безпечних умов в освітньому середовищі обговорили на нараді у ОВА.

Питання будівництва та облаштування укриттів не втрачає актуальності. Як розповів Юрій Музика, начальник обласного управління освіти і науки, нині 87 % закладів освіти області мають укриття (95 % закладів середньої освіти та 78 % – дошкільної). Деякі укриття використовуються, проте не облаштовані належним чином і наразі там тривають ремонтні роботи. Ще 115 освітніх закладів взагалі їх не мають.

Для облаштування укриттів у 2023 році державним бюджетом було передбачено більше 57 мільйонів гривень. Проте майже 23 мільйони гривень державної субвенції не були освоєні і тому повернуті у державний бюджет. На 2024 рік державним бюджетом на область очікується близько 80 мільйонів гривень. Важливо підготувати якісно розроблені проєктно-кошторисні документації для будівництва, а також ремонтні і облаштування укриттів.

Освітні заклади отримали за-

вдання сформувати паспорти безпеки до кінця минулого року. Проте близько 75 % – не виконали його. Відповідно до законодавства до 15 лютого необхідно здійснити обстеження закладів загальної середньої освіти з метою верифікації даних, внесених до паспортів безпеки закладів загальної середньої освіти, зокрема щодо дотримання правил пожежної безпеки, облаштування захисних споруд цивільного захисту, функціонування охоронної сигналізації, наявності відеоспостереження огорож.

Дитячий садочок у Новобілоуській громаді вже може працювати офлайн

Змінити формат роботи дозволяє сучасне укриття, яким уже можна користуватися. Його днями оглянув начальник Чернігівської ОВА Вячеслав Чаус під час робочої поїздки в Новобілоуську ТГ.

Споруду подвійного призначення із захисними властивостями протирадіаційного укриття для дитсадка побудували за кошти місцевого бюджету – понад шість мільйонів гривень – із залученням місцевого підрядника. У закладі виховується 49 дітей, планують набирати ще одну групу. Це дозволяє потужність укриття, площа якого перевищує 130 квадратних метрів.

А от для приведення у відповідність укриття у місцевому ліцеї, окрім власних коштів (близько мільйона гривень), громада залучила донора – UNICEF.

На жаль, згадані навчальні заклади зазнали значних пошкоджень внаслідок повномасштабного вторгнення. Та завдяки проактивності громади, зокрема у залученні грантів та підтримки благодійних фондів, малюки та школярі вже можуть повернутися до звичного освітнього процесу.

Якщо в дитсадку місць для дошкільнят достатньо, то ситуація в ліцеї бажає бути кращою: тут кількість дітей, які навчаються у дві зміни, майже втричі перевищує наявну потужність. Втім, у громаді працюють над розвантаженням закладу. Наразі разом з ULEAD розробляється спільний проєкт реконструкції з прибудовою, що матиме власне укриття, до будівлі ліцею. Орієнтовна вартість проєкту, де буде врахована повна термомодернізація закладу, перевищує два мільйони євро.

Вихованці Березнянського навчально-реабілітаційного центру мають власний транспорт

Заклад давно потребував автомобіля, яким можна було б здійснювати перевіз дітей на медичні комісії, медичні обстеження, консультації, оздоровлення та реабілітацію. І ось громадська організація «Фундація допомоги захисникам LesiaUA» подарували мікроавтобус «MERCEDES BENZ 413». Дитячій радості не було меж. Вони вже мріють про те, щоб якнайшвидше закінчилась війна, наша країна перемогла і можна було безперешкодно і безпечно їздити на екскурсії та продовжувати пізнавати історію рідного краю.

Російська ДРГ розстріляла чоловіка

10 січня російська диверсійно-розвідувальна група розстріляла авто із цивільним чоловіком. Це сталося близько 5-ї ранку між селами Грем'ячка та Леонівка Новгород-Сіверського району, за пів кілометри до російського кордону. Чоловік встиг відвезти свою дитину на автобус до Семенівки і повертався до Костобоброва. Але сталося заходження ДРГ.

Загиблий був 1961 року народження. Він працював водієм шкільного автобуса у селі Костобобрів.

Ракетна атака РФ: у Чернігові пошкоджено понад 20 будинків і магазини

Рано-вранці 13 січня внаслідок російської ракетної атаки в місті через падіння уламків ворожої ракети у приватному житловому секторі Чернігова пошкоджень зазнали скління вікон та балконів в 20 квартирах багатоквартирного будинку, 23 приватні будинки та 4 магазини. Обійшлося без постраждалих.

У Чернігові поліція затримала адвокатку на хабарі за допомогу ухилянтам

Поліцейські Чернігова затримали 36-річну адвокатку, яка системно організувала чоловікам призовного віку статус непридатного до військової служби.

Повідомляє поліція області. «Заручившись підтримкою членів ВЛК одного з медичних закладів, фігурантка вимагала від військовозобов'язаних від 6000 до 7000 доларів неправомірної вигоди за оформлення необхідних документів. Поліцейські за силовою підтримки спецпризначенців КОРД затримали зловмисницю під час отримання 200 000 гривень хабаря за проходження медичного обстеження ВЛК громадянином із подальшим позитивним висновком про непридатність».

Також в автомобілі фігурантки вилучили ще 8 000 доларів. Її затримали та повідомили про підозру за ч. 3 ст. 368 (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) та ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 114-1 (Перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань) Кримінального кодексу України.

Вирішується питання про обрання запобіжного заходу.

Заволоділи наркотичними засобами на понад 7 мільйонів гривень

Слідчі слідчого управління поліції Чернігівщини під процесуальним керівництвом обласної прокуратури оголосили про підозру членам організованої злочинної групи.

У липні 2023 року оперативники Управління по боротьбі з наркозлочинністю та управління карного розшуку спільно зі слідчими Головного управління Нацполіції в Чернігівській області викрили міжрегіональну організовану злочинну групу, пов'язану із незаконним заволодінням наркотичними засобами та психотропними речовинами шляхом шахрайства.

Встановлено, що з початку квітня 2022 року мешканець м. Київ розробив схему незаконного заволодіння наркотичними засобами та психотропними речовинами на території Київської, Сумської та Чернігівської областей. Для подальшої їх реаліза-

ції він залучив інших учасників – своїх знайомих з Києва та Шостки Сумської області.

Учасники групи використовували фіктивні підприємства, які мали ліцензії на ведення медичної практики із замісної терапії для наркозалежних та, в результаті цього, отримували оригінальні бланки рецептів. В подальшому зловмисники заповнювали отримані рецептурні бланки від імені неіснуючого лікаря на підставних осіб, без ведення медичної документації, та набували право на придбання наркотичних засобів, зокрема, «метадону».

Підроблені рецепти учасники організованої групи отримували в аптеках на території Чернігівської, Сумської та Київської областей. Отримані шляхом шахрайства медичні препарати, які містять наркотичні засоби та психо-

тропні речовини, зловмисники продавали наркозалежним. Отриманий прибуток організатор розподіляв між усіма членами злочинної організації.

За період злочинної діяльності учасники організованої групи підрили понад 2 800 рецептів та отварили за ними медичні препарати, що містять наркотичні засоби та психотропні речовини, вартість яких за цінами «чорного ринку» складає понад 7 мільйонів гривень.

Поліцейські задокументували понад 500 фактів незаконного заволодіння наркотичними засобами та психотропними речовинами шляхом шахрайства та незаконного підроблення та використання документів, які дають право на отримання наркотичних засобів і психотропних речовин.

Наразі чотирьом зловмисникам, які були задіяні в злочинній схемі, по-

відомлено про підозри у скоєнні злочинів у складі організованої злочинної групи:

за ч. 3 ст. 308 Кримінального кодексу України (викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства, якщо воно вчинене в особливо великих розмірах, або організованою групою);

ч. 3 ст. 28 та ч. 2 ст. 318 ККУ України (незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, вчинене організованою групою);

ч. 3 ст. 307 ККУ (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, вчинене групою осіб).

Вбили за трактор

Оперативники карного розшуку поліції Чернігівщини встановили двох мешканців м. Мена Корюківського району, які підозрюються у вбивстві підприємця з Менської громади заради заволодіння його трактором. Обох фігурантів затримано.

Потерпілий 44-річний мешканець приміського села у Менській громаді зник безвісти ще напередодні Різдва. Втім, повідомлення про це надійшло до поліції лише 5 січня: мати чоловіка сповістила, що вже два тижні не бачила сина і не може з ним зв'язатися.

Поліцейські негайно відкрили кримінальне провадження за статтею 115 Кримінального кодексу України (умисне вбивство) у зв'язку з безвісним зникненням людини та розпочали оперативно-розшукові заходи. У результаті цієї роботи співробітники управління карного розшуку у взаємодії з фахівцями відділу кримінального аналізу обласної поліції встановили особи двох мешканців Мени, причетних до вбивства.

Обох зловмисників оперативники та слідчі поліції за силової підтримки спецпідрозділу КОРД затримали. Фігуранти, віком 29 та 20 років, зізналися у скоєнню та надали правдиві свідчення.

Поліцейські встановили, що до вчинення особливо тяжкого злочину спільників підштовхнуло бажання будь-що нажитися на продажі трактора, який належить підприємцю. Спочатку вони сподівалися викупити техніку у власника задешево і перепродати, навіть підшукали покупця. Однак потерпілий категорично відмовився від обробки.

Невдача не зупинила фігурантів. Вони вирішили вбити підприємця, а далі діяти за попереднім планом. Потерпілого вдарили кількома разів металевим предметом по голові, а коли знепритомнів – задушили. Прагнучи приховати сліди злочину, загорнули труп у ковдру і легковиком вивезли його в лісосмугу, подалі від села.

В процесі оперативно-розшукових заходів поліцейські виявили тіло загиблого, а також знаряддя злочину. Виявляється, сільгосптехніку ще у день вбивства її власника вивезли евакуатором на Сумщину. Покупець не надто переймався походженням придбаного майна.

Слідчі повідомили обох фігурантам про підозри в умисному вбивстві, скоєнню групою осіб з корисливих мотивів (частина 2 статті 115 Кримінального кодексу України) та незаконному заволодінні транспортним засобом, вчиненому за попередньою змовою групою осіб (частина 2 статті 289 Кримінального кодексу України). Досудове розслідування триває.

США: бурхливий розвиток електромобілів

Адміністрація Джо Байдена виділить 623 мільйони доларів США для збільшення кількості станцій для зарядки електромобілів через побоювання, що перехід до транспорту з нульовим викидом вуглецю не встигає за цілями подолання кліматичної кризи.

Фінансування буде розподілено у формі грантів для десятків програм у 22 штатах, таких як зарядні пристрої для електромобілів для багатоквартирних будинків у Нью-Джерсі, швидкісні зарядні пристрої в Орегоні та водневі зарядні пристрої для вантажних вантажівок у Техасі. Загалом очікується, що гроші додадуть 7500 зарядних пристроїв до загальної кількості в США.

«Ми будемо мережу зарядних станцій, щоб виграти гонку електромобілів, – сказав Піт Буттігір, міністр транспорту США. – Революція електромобілів не наближається, вона тут. Америка стала лідером світової автомобільної революції. Зараз ми пе-

ребуємо в розпалі другої автомобільної революції, і дуже важливо, щоб Америка зробила це знову».

У США існує близько 170 000 зарядних пристроїв для електромобілів, що є величезним кроком у порівнянні з мережею, яка була ледве помітною до приходу Байдена на посаду, і Білий дім поставив перед собою мету створити 500 000 зарядних пристроїв, щоб допомогти відійти від бензинових і дизельних автомобілів.

Продажі електромобілів у США зростають: минулого року вперше продано понад 1 мільйон нових електромобілів, що становить 9% усіх продажів автомобілів.

Американські водії стикаються зі збільшенням асортименту електромобілів, які все ще здебільшого дорожчі за бензинові еквіваленти, тобто вони недоступні для багатьох покупців. Люди, які купують електромобілі, мають середній сімейний дохід у 186 000 доларів США.

Прибуткова пам'ятка: скільки «заробляє» знаменитий фонтан Треві в Римі

Монети, кинуті у фонтан Треві в Римі, – це більше, ніж просто побажання повернутися в це місто. Нічого, крім грошей, у фонтан кидати не можна. Усі гроші, які опиняються в знаменитому фонтані, належать місту і використовуються на благо.

Римський фонтан Треві – шедевр бароко, відомий тим, що приваблює відвідувачів, які загадують бажання і кидають монети в його воду.

Згідно з повір'ям, одна монетка, кинута у фонтан Треві, допоможе повернутися в Рим ще раз. Дві монети обіцяють любовну зустріч, три допоможуть знайти другу половинку. Монети необхідно кидати стоячи спиною до фонтану.

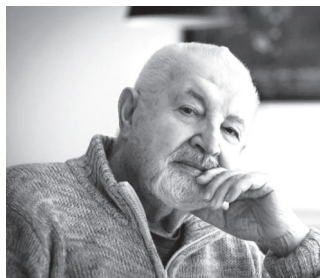
Щодня зі знаменитого фонтану Треві дістають близько 3500 доларів, що становить 1,7 мільйона доларів на рік.

Гроші з фонтану збирають і запечатують у мішки, після чого відправляють на перерахунок і конвертацію в євро (туристи часто кидають монетки зі своїх рідних країн).

З 2001 року місто Рим жертвує гроші, зібрані від фонтану Треві, католицькій благодійній організації Caritas. Фонди допомогли бідним жителям італійської столиці за допомогою програм соціальної допомоги, таких як безкоштовні їдальні та притулки для бездомних. Монети Фонтану Треві становлять приблизно 15% річного бюджету благодійної організації.

Помер народжений у Львові один із найвідоміших польських режисерів Януш Маєвський

Маєвський народився у Львові у 1931 році, тоді місто перебувало у складі Польщі.

Після II Світової війни родина Маєвських переїхала до Кракова. Януш вивчав архітектуру в Краківському технологічному університеті, також закінчив Державну вищу школу кіно і театру в Лодзі. Протягом 198 – 1990 років був головою Ради асоціації польських кінематографістів, а з 2006 року став президентом

Асоціації. У 2018 він підтримав звернення Європейської кіноакадемії на захист ув'язненого у Росії українського режисера Олега Сенцова.

Дебютом для митця став фільм «Аватар, або Обмін душами», який він створив у 1964 році. Режисером Януш Маєвський пропрацював понад 60 років. Серед найвідоміших його фільмів: «Ревнощі та ліки», «Готель Паціфік», «Чорний мерседес». Маєвський спробував багато різних кіножанрів, від історичних драм, музичних фільмів до комедій. Найбільшу популярність режисерові приніс телесеріал «Королева Бона» (1980). Останнім його фільмом став документальний «Jazz Outsider» 2022 року – про джазову музику.

Іспанія хоче заборонити супермаркетам та ресторанам викидати непродані продукти

Уряд Іспанії схвалив законопроект, який забороняє закладам громадського харчування та великоформатним магазинам викидати непродані продукти. Для того, аби він вступив в дію, документ повинен підтримати парламент.

Нові правила передбачають штрафи від €60 тис. до €500 тис. за викидання непроданої їжі на смітник. Згідно з новими правилами заклади громадського харчування, супермаркети та гіпермаркети будуть зобов'язані передавати непродані продукти, які близькі до втрати терміну придатності, до соціальних установ, наприклад, продовольчих банків.

Населення Іспанії на сьогодні становить близько 48 млн осіб. За оцінками тамтешнього уряду, кожна людина в країні щорічно викидає майже 66 кг їжі.

Біля Австралії знайшли затоплене поселення, де колись жило до пів мільйона людей

Сахул – масив суші, що включав Австралію і Нову Гвінею і існував у часи, коли рівень моря був нижче. Площа нині затоплених територій – 400 тис. кв. км, що у 1,6 раза більше площі Великої Британії.

Топографія дна океану показала, що 71 000 – 59 000 років тому північно-західний шельф був великим архіпелагом. 29 000 – 14 000 років тому територія перетворилася на материкову міліну – шельф.

Згідно з проведеним експертами демографічним моделюванням, у різний час тут жили від 50 тис. до 500 тис. осіб. Швидке підвищення рівня моря призвело до часткового затоплення північно-західного шельфу. Ймовірно, це спровокувало переселення популяції на інші землі.

У Таїланді продавець курей роками видавав себе за адвоката і виграв кілька справ

Псевдоадвокат Порнтел Качайпхак протягом декількох років рекламував свої юридичні послуги у соціальних мережах. Він розмістив свої фотографії в костюмі адвоката, заявив, що має юридичну фірму, і вихвалявся, що виграв декілька справ.

Його брехня виплила після того, як у жовтні 2022 року він ошукав клієнтку на 40 000 батів (трохи більше ніж 43 тисячі гривень). Жінка заплатила йому гонорар, але її справа не розглядалася. Розчарована відсутністю розвитку, вона змусила Порнтхепу просунути справу, внаслідок чого він надіслав їй документ із вироком. Під час перевірки жертва виявила, що документ підроблений. Вона повідомила про це в поліцію, внаслідок чого чоловіка заарештували через місяць.

Порнтхеп був власником магазину з продажу курей-гриль, і в нього не було закінченої юридичної або адвокатської освіти.

Арешт викликав шок у юридичному співтоваристві Таїланду, оскільки шахраю тривалий час вдавалося виступати в суді й навіть домагатися перемог для своїх клієнтів. Завдяки численним друзям-адвокатам і надійному характеру багато людей вважали Порнтхепу справжнім адвокатом.

Згідно з постановою Ради адвокатів Таїланду під королівським патронажем, шахрая звинувачують у порушенні Закону про адвокатів, яке виразилося в незаконній юридичній практиці, виготовленні підробленого посвідчення адвоката, використанні підробленого посвідчення адвоката, використанні підроблених електронних документів, введенні громадськості в оману щодо того, що він є адвокатом, і образі влади суду. Горе-адвокату загрожує 12 років за ґратами.

Великий шифр Людовика XIV довго спантеличував шифрувальників

У тіні Франції XVII століття революційний метод таємного зв'язку, що отримав назву «Великий шифр», відіграв вирішальну роль у захисті повідомлень для французького короля Людовика XIV. Його придумали два брати.

Великий шифр створили два брати, Антуан і Бонавентура Россіньоль, визнані за їхні виняткові навички в криптографії. Призначені Людовиком XIV, ці талановиті криптологи розробили Великий шифр для захисту важливих повідомлень у часи, коли конфіденційність стала першорядною для дипломатичних і військових справ.

Брати Россіньоль походили з родини, відомої своїми винятковими навичками в криптографії. Їхній шлях у світ таємних кодів розпочався, коли молодий математик розшифрував гугенотський шифр під час облоги Реальмонда у 1626 році, що призвело до капітуляції супротивника.

Цей видатний подвиг привернув увагу головного міністра Людовика XIII, кардинала Рішельє, який визнав важливість криптологів для державних справ.

Під час правління Людовика XIV Антуан Россіньоль та його син Бонавентура продовжили сімейну справу. Вони старанно працювали в кімнаті, суміжній з кабінетом короля у Версалі, над створенням Великого шифру.

Це дало їм величезну владу, оскільки вони керували тим, що відоме як «Cabinet Noir», знаменита французька «Чорна кімната», яка стала міжнародним терміном для позначення будь-якого шифрувального бюро.

Геніальність Великого шифру полягала в його складності. Він використовував поєднання гомофонічних (символи, що позначають один і той самий звук) і поліграфічних (кілька символів для кожної літери) елементів, замінюючи традиційні літери різноманітними символами і фігурами, що позначають різні звуки. Такий складний дизайн зробив код майже неможливим для розшифрування сучасниками.

Протягом століть Великий шифр залишався нерозв'язною загадкою. Однак наприкінці XIX століття офіцер французької армії, на ім'я Етьєн Базері взявся за це непросте завдання. Після трьох років невпинних зусиль Базері на початку 1890-х років нарешті розгадав Великий шифр. Він надав безпрецедентний доступ до конфіденційного листування французьких монархів, дипломатів і воєначальників. Перехоплена інформація виявилася безцінною для розуміння політичного ландшафту Європи XVII століття.

Цікаві факти про Люксембург

Люксембург був названий на честь фортеці, побудованої саксонцями – Lucilinburhuc (маленька фортеця). Через століття маленька фортеця перетворилася на потужну в багатьох сенсах державу.

Люксембург – друга найбагатша країна в світі. ВВП на душу населення становить \$ 94 167. На першому місці Катар – з \$ 146 012.

У Люксембурзі найвища мінімальна зарплата серед країн ЄС – 1923 євро на місяць.

Це одна з найбільш безпечних країн у світі.

Половина працюючих в Люксембурзі приїжджають на роботу з інших країн: 78 тис з Франції і по 39 тис з Бельгії та Німеччини.

Ресторан з найбільшою в світі винною картою знаходиться в Люксембурзі. У Chiggeri в місті Люксембурзі вам до-

ведеться вибирати із понад 2200 різних вин.

Люксембург – єдине Велике герцогство в світі. Після поразки Наполеона в 1815 році Віденський конгрес зробив Люксембург Великим герцогством під управлінням герцога або герцогині.

Половина постійних жителів Люксембурга іноземці. У країні проживають представники близько 170 різних національностей, а найбільше португальців.

Це одна з найменш заселених країн ЄС: населення становить 563 тис осіб, держава входить в 20-ку найбільш маленьких країн світу.

Місто Люксембург входить до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО завдяки його фортечним спорудам і старим кварталам. У XVI – XVII століттях Люксембург був одним із найбільш укріплених міст Європи.

Майже всі люксембуржці поліглоти. Національна мова Люксембургу – Lëtzebuergesch, або люксембурзький (франконський діалект німецької). У засобах масової інформації та в побуті використовуються люксембурзький, німецький, англійський, французький і португальська; в державні установи – люксембурзький, німецький і французький. Парламент Люксембургу працює на люксембурзькому, а закони пишуться на французькій мові.

У Люксембурзі найвищий рівень володіння автомобілями – 647 автомобілів на 1 000 осіб населення.

Люксембург є одним з найбільших в світі фінансових і бізнес-центрів. Тут знаходиться штаб-квартира Європейського інвестиційного банку, також в країні працюють 150 інших банків.

Люксембуржці люблять голосувати. Явка на останніх виборах склала 91%.

Ціль затьмарити Різдво

Соціальна інженерія радянського Нового року

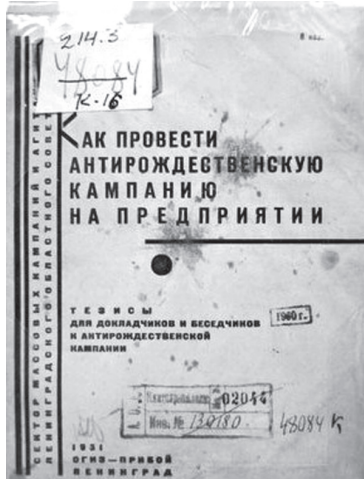
Кожна деталь радянського свята повинна була нести ідеологічне навантаження. Особливо в доленосний новорічний час. Адже громадян «країни рад» ретельно й безперервно готували до непростого, всесвітньої місії.

Окрім того, святкування Нового року мало затьмарити інший день – Різдво, що для «нового ладу» вважало неприйнятним анахронізмом. Що зробив Радянський Союз, щоб люди полюбили Новий рік – розповідає «Локальна історія».

Розкуркулене свято

Перші спроби подолання «перешкоди» масованою пропагандою зазнали поразки. «Червоне різдво» і «комсомольські святки» з балаганом, де за Козюю водили ряджених «ненависних панів, куркулів і попів», людям не сподобалися.

Хоча засоби масової інформації й пропаганди на місцях ще довго використовували ці образи. Журналіст Микола Тимошик відшукав у першому числі 1928 року ніжинської газети «Нове село» замітку Я. Ковальчука «Різдво служить куркулям». Там йдеться: «Поли не те що з «козюю», а з чим завгодно злигаються, щоб тільки зберегти своє панування, допомогти куркульні та буржуям. Отож, виконання різдвяних звичаїв суперечить новому побуту та соціалістичному будівництву».

Посібник 1931 року «Як провести антиріздвяну кампанію на підприємстві». Фото: nrcu.gov.ua

Паралельно нова влада замовляла літераторам твори, які мали перебити улюблені різдвяні колядки. До цього долучилися Петро Панч, Іван Сенченко, Валер'ян Поліщук. «Червоні колядки» друкували в газетах і пісенниках, їх поширювали комсомольці. Частина цих витворів можна знайти в академічному виданні «Колядки та щедрівки. Зимова обрядова поезія трудового року», яку упорядкував Олексій Дай.

В одному з текстів пір'я пави перетворюється на червоні прапори, які променяться «аж на цілий світ, їх тримає скрізь робітник, звиває з квіток всесвітній вінок». В іншій «колядці», на мотив «Нової радості», після слави господарю й господині, йдеться: «Не так господарю, а як його дітям, хай щасливо виростають, щоб дуків побити».

1928-го влада заборонила різдвяну ялинку і Діда Мороза, який уже набув популярності у містах Російської імперії. У 1929 – 1931 роках у «країні рад» ввели п'ятиденний тиждень, щоб перебити традицію відпочивати у неділю та в дні релігійних свят. Однак українці все ще відзначали Різдво.

«Соціальні інженери» скаржилися, що традиції свят «особливо міцно вкоренилися на селі», а підживлює їх «автокефальна церква з буржуазними націоналістами».

Утім завзята комсомольців в агі-

тації підлітків мало успіх. Наприкінці 1920-х Етнографічна комісія ВУАН поширила запальник, щоб з'ясувати стан побутування календарних свят. Відповіді свідчили, що молодь уже обирає сільбуд, тобто клуб, замість колядування. Через десятиліття у спеціалізованій літературі для пропагандистів і агітаторів значилося, що «найважливішим рубежем перебудови традиційно селянського способу життя стала колективізація сільськогосподарства». Себто голодовий геноцид 1932 – 1933 років.

Дід Мороз повертається

У листопаді 1935 року Сталін оголосив, що соціалізм в СРСР в цілому збудований, «жити стало краще й веселіше». Адже «шкідників» стало на кілька мільйонів менше. Через місяць в газеті «Правда» вийшла стаття за підписом першого секретаря квітського обкому ЦК КП(б)У Павла Постишева «Організуємо до Нового року дітям хорошу ялинку».

В містах і селищах одразу ж з'явилися ялинкові базари, в магазинах стали продавати прикраси для ялинки. Тож на новий 1936 рік діти всього СРСР уже мали «свято ялинки». Тільки не різдвяної, а новорічної. На її верхівці замість вифлеємської була вже червона зірка. Її п'ять променів символізували «союз трудящих п'яти континентів у боротьбі з капіталізмом».

Перші «ялинки» влаштовували в «палацах піонерів». Карнавальні костюми були відповідні. Так, харківські

Прикраси для радянської новорічної ялинки. Фото: upc.ua

піонери на зустріч 1936 року переодяглися в стахановців, ворошиловських стрільців, Чапаса і Петьку. Ялинкові прикраси також виконували пропагандистську місію: літачки з червоними зірками, дирижаблі, парашутисти, танчики, прикордонник Карачупа і його пес Ілтус, фігурки людей в костюмах народів СРСР.

1935-го до дітей повернувся Дід Мороз, відтепер з виховною місією. 1937-го до нього приєдналася онука Снігуронька. Вчені розробили сценарій дитячого свята, використовуючи знання з психології та етнології. Там були добрі персонажі – трохи пришепкуватий Дід і його бідова внучка, а також злі – сирій вовк і Баба Яга. «Вороги» крали мішок з подарунками, зайчики та білочки за участі дітей допомагали його повернути. Потім Мороз роздавав дітям пакунки з цукерками.

Єдине свято без політики?

1947 року указом Президії Верховної Ради СРСР 1 січня оголосили вихідним днем. 1953-го партійні лідери почали записувати новорічні радіозвернення. А наступного року запровадили ритуал запалення вогнів на «головній ялинці країни» у Кремлі. Дітлахи, які веселилися з Морозом у 1936-му, на той час були вже молодиками, готовими до запровадження «дорослого» свята.

Нові свята стали активно розробляти й впроваджувати з початку 1960-х. Над цим працювала Комісія радянських традицій, свят та обрядів при Раді Міністрів УРСР, обласні, місь-

Маскарад вихованців спецдитбудинку на святі ялинки у Дрогобичі, січень 1948 року. Поряд з Дідом Морозом – Петрушка, герой російського народного театру ляльок. Фото: ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного

кі, районні, селищні й сільські Комісії при виконкомах Рад народних депутатів, науковці, представники творчих спілок, партійні працівники.

Були також групи сприяння комісіям на підприємствах, в установах, за місцем проживання. Тільки в Києві діяло близько 800 таких великих і малих комісій, які охопили понад 10 тисяч осіб. Нові ритуали мали проникнути в кожну родину. «Усі вони були використані як ефективний засіб патріотичного, ідейно-естетичного і трудового виховання трудящих», зазначали в агітаційних текстах.

Побуває думка, що Новий рік був єдиним незаполітизованим радянським святом. Мовляв, влада дала людям «віддушину», щоб просто відпочити у колі сім'ї. Чи так це було? «Новий рік у СРСР – це не тільки сімейне, як у країнах капіталістичного Заходу, а й велике громадсько-політичне свято», читаємо у розділі «Сучасне новорічне свято в УРСР» книжки етнографа Олександра Курочкіна «Новорічні свята українців».

«Для всіх народів Радянського Союзу закінчення старого року і зустріч нового стали святковою естафетою досягнень і здобутків, урочистим звітом про виконану роботу», йдеться у методичному посібнику «Свято в нашому домі» (1981). І справді – напередодні Нового року шпальти газет, голоси з «Брехунця» повідомляли про «дострокову здачу в експлуатацію» сотень нових квартир, кінотеатрів, заводів, лікарень, шкіл тощо.

Це були «подарунки суспільству». На підприємствах ударників праці вітали Дід Мороз з Снігуронькою, вручали їм призи, грамоти й премії. «Передовики» отримували право запалити вогонь на трудовій ялинці заводу. Водночас у стінгазетах висміювали тунеядців, бракоробів і п'яниць – а радше тих, хто не вгодив керівництву чи загалом владі.

«Усі ми зібрались у сім'ї великій»

1960 року в УРСР дозволили щедрувати на новий рік. Можна було співати деякі давні щедрівки, та переважно пропонували виконувати радянські новотвори – на стародавню мелодію або ж на щойно створену композицію. У таких піснях оспівували «передовиків праці та їхні героїчні звершення».

Вони мали виховувати в масах «колективізм, гуманізм і радянський патріотизм». Головним посівальником мав бути Дід Мороз, йому допомагала Снігурка, на додачу могли бути Коза, Дід, Ведмідь. Методички рекомендували, щоб з щедрівниками ходив баяніст. Ряджені мали вручати господарям подарунки від імені правління колгоспу, підприємства чи установи.

Радянське «щедрування» мало стати засобом інтернаціонального виховання трудящих. «Поряд з україн-

Радянська новорічна листівка

ськими народними костюмами – російські, молдавські, грузинські та інші традиційні костюми багатонаціональної країни рад, – зазначав етнограф Олександр Курочкін, який на той час працював у відділі нових обрядів Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. – Таким чином в образній формі проводиться ідея інтернаціоналізму і міцного союзу братніх радянських народів».

Радянські щедрівки замовляли у знаних поетів і композиторів. Сценарій Василя Юхимовича і Родіона Скалецького «Щедрий вечір, добрий вечір» озвучило українське радіо, він вийшов друком масовим накладом у видавництві «Мистецтво» як методичка для масової художньої самодіяльності. Тоді ж поет Микола Сингаївський разом з композитором Володимиром Верменичем написали пісню «Запросини Діда Мороза», а сьогодні виконують юні бандуристи в музичних школах, вона також входить до програми 1-го класу з музичного мистецтва НУШ.

Поети-аматори також не дрімали. В одному з радянських варіантів «Нової радості», записаному на Житомирщині, є зворушливі слова: «Руські й українці, грузини й таджикки: усі ми зібрались у сім'ї великій».

Скромніший стіл – активніший ентузіазм

Радянська святковість замислювалася як засіб «прискорення етнічної консолідації та інтеграції народів СРСР». Типовий сценарій родинного свята зустрічі Нового року, поширений на всій території СРСР теж передбачав інтернаціональне виховання.

Грузини, таджикки, литовці, молдовани, як і українці, мали на святковому столі обов'язкові страви, слухали новорічне звернення Центрального комітету комуністичної партії Радянського Союзу, загадували бажання під бій московських курантів, стоячи з келихом шампанського. Усі дивилися «Блакитний вогник» з виступами переважно російських артистів і активно обговорювали цю передачу кілька днів потому.

Новорічний стіл не міг обійтися без салату олів'є, оселедця під шубою, «Советського» шампанського і торта. «Різноманітні страви та напої на новорічному столі демонструють високий життєвий рівень радянського народу, – йшлося в методичному посібнику «Свято в нашому домі» (1981).

– Спостерігається характерна закономірність: чим вища культура учасників торжества, тим скромніше воно з погляду матеріального і багатше духовно». Скромний салат з солоним огірком, консервованим горошком і дешевою ковбасою сприймали як розкіш, доступну раз на рік – адже горошок був у дефіциті. Його разом з баночкою майонезу і шпротами перед Новим роком видавали профкомі працівникам на підприємствах і в установах.

Символіка Нового року ставала звичною на всій території «шостої частини Земної кулі»: червона п'ятикутна зірка на Спасській вежі Кремля, серп і молот, ритуал запалення головної ялинки країни, Дід Мороз. У Києві впроваджували новорічний поїзд з автомобілів, декорованих як сани. В них сиділи Діди Морози зі Снігурками й ряджені в костюмах народів СРСР. Фігура Діда Мороза під міськими ялинками часом тримала у руках глобус – аби нагадати трудящим про їхню всесвітню місію.

3 Матрешкою і Скоморохом

Дитяче свято під портретом Леніна, з осяною ялинкою і пакунками цукерок западало глибоко в дитячу душу, стаючи основою лояльності до тоталітарної влади. Такі дії влаштовували у садочках, школах і палацах культури. Запрошення до палаців батьки отримували від профспілки. З 1970 року головна дитяча новорічна ялинка УРСР відбувалася в палаці «Україна».

На новорічний «утреннік» батьки мали приготувати для дітей карнавальні костюми. «Серед піонерів і жовтенят популярністю користуються костюми братніх народів СРСР, різні звірята, пташки, квіти, метелики, овочі, фрукти тощо», зазначив Олександр Курочкін.

У 1984 році у видавництві «Радянська школа» вийшла друком методичка Тамари Грибанової «Костюми до свята в дитячому садку». Тут можна знайти викрійки костюмів 15 республік СРСР та окремо – гуцулка і гуцулочки. Також є Снігуронька, Матрешка димківська, просто Матрешка, Скоморох. Починається альбом із російського костюма.

Типовий сценарій свята залишався незмінним з 1930-х: у Діда Мороза «вороги народу» крадуть мішок з подарунками, лісові звірята і Снігуронька просять допомоги у дітей. Врешті, мішок повертають, шкідники тікають, Мороз запалює вогники на ялинці й роздає подарунки.

Обов'язковим був хоровод з Морозом і Снігуркою під російську пісню «В лесу родилась елочка», яку зрідка виконували в перекладі українською. Потім Дід Мороз роздавав дітлахам пакунки з цукерками. На пакунках зображували Діда Мороза або ж дітей у костюмах народів СРСР. Цукерки мали одні й ті ж назви на території всього Союзу, утім, трохи відрізнялися етикетками й виготовлялися на місцевих фабриках: «Червоний мак», «Гулівер», «Білочка», «Кара-Кум», кілька «барбарисок» і шоколадка «Алєнка».

Ярослава МУЗИЧЕНКО, етнологиня, наукова співробітниця Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара»
Опубліковано у виданні «Локальна історія».
Сайт «Аргумент», 31.12.2023

Досвід Другої світової війни показує як вільним країнам перевершити диктатури типу путінської

У березні 2023 року ЄС ухвалив рішення доставити Україні 1 млн снарядів калібру 155 міліметрів. Замовлення мали виконати протягом року. Однак згодом виявилось, що Європа катастрофічно не вкладається у графік. Україна змогла отримати лише 300 тис. з обіцяного мільйона боєприпасів.

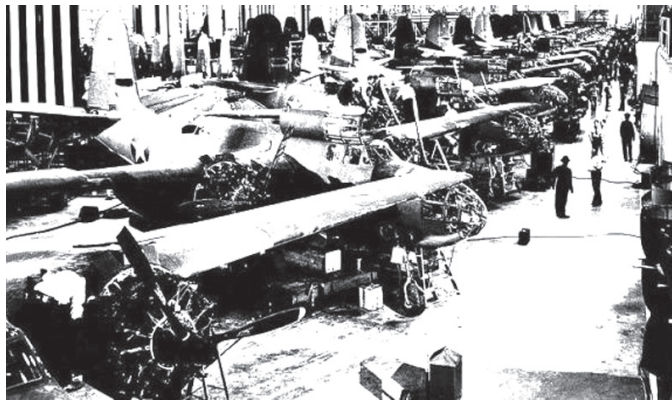
Тож є великі сумніви, що на початку весни 2024 року зобов'язання Євросоюзу будуть виконані, зазначає видання ZAXID.net

Аналогічні проблеми спостерігаються в США. Американська промисловість не встигає виготовляти достатньо боєприпасів через великий попит, який виник після російського вторгнення в Україну. Тому там змушені в гарячковому порядку шукати різноманітні варіанти прискорення виробництва озброєнь. Тимчасом одна Північна Корея менш ніж за три місяці зуміла відправити до Росії близько 1 млн артилерійських снарядів. Зараз заводи у КНДР працюють на повну потужність, щоб задовольнити потреби країни-агресора.

Невтішні результати з нарощування виробництва боєприпасів та інших видів озброєнь у демократичних країнах створюють ілюзію їх нездатності ефективно протистояти диктатурам. В той час як Росія, Іран, Північна Корея активно виробляють значні обсяги зброї і масштабують цей процес, Захід відчужено відстає. Здається, що західні політичні еліти перебувають у напівсонному стані і все ніяк не хочуть виходити з уявної зони комфорту, в якій жили минулі десятиліття. Половинчасті нерішучі кроки не здатні змінити загальний стан справ.

Складається враження, що авторитарні режими на зразок Росії здатні значно ефективніше концентрувати свої зусилля і масштабувати військово-промислове виробництво. Дійсно, агресор останнім часом демонструє відчутне нарощування зусиль і зростання обсягів випуску озброєнь – від дронів до ракет. Також російська економіка набуває дедалі більше рис військової економіки. А централізоване управління дозволяє швидше ухвалювати рішення.

Заводи, які працюють у три зміни, нові корпуси підприємств ВПК і великі партії снарядів та дронів від друзів-диктаторів частково відновили впевненість Путіна у своїх силах. Кремлівський вождь знову сподівається досягти успіху у своїй загарбницькій авантурі. То невже західні демократії приречені і неспроможні виграти гонку озброєнь зі світом диктатур? Приклад Другої світової війни показує, що це не так.

Перша світова війна і численні людські жертви справили глибокий вплив на суспільства країн, які брали в ній участь. У 1930-ті роки, коли Третій Райх став на шлях переозброєння, британці, американці та французи зовсім не хотіли брати участь у новій війні. Надто болісною була пережита травма.

Це спричинилося до поширення ізоляціоністських настроїв, намагання уникнути війни політикою умиротворення і небажання урядів західних демократій витрачати гроші на розширення військового виробництва.

Наприкінці 1930-х років Гітлер зумів створити потужні збройні сили з тисячами танків і літаків. Активно нарощували мілітаристську могутність СРСР і Японія. У 1939 році Японія витратила на військові потреби 49% свого ВВП, Третій Райх – 18,8%. Тоді як Великобританія того ж року спрямувала на армію лише 4,2% ВВП, Франція – 6%, Великобританія – 4,4%, а США – 1,2%. Здавалося, західні демократії безнадійно відстали в новій гонці озброєнь від авторитарних режимів.

Напередодні початку Другої світової війни армія США зовсім не була схожою на наймогутнішу армію світу. У рейтингу збройних сил вона займала 17-те місце. Американці могли похвалитися лише відносно сильним військово-морським флотом. У країні сильними були настрої ізоляціонізму та неутрачання у справі Європи. Однак політична верхівка США усвідомлювала загрозу, яку несе політика Японії та Німеччини.

Після Мюнхенської змови 29 – 30 вересня 1938 року до Вашингтона прибув амбасадор США у Франції Вільям Булліт. На зустрічі з президентом США Франкліном Рузвельтом він переконав главу Бюро розвідки США у Франції Вільяма Булліта. На зустрічі з президентом США Франкліном Рузвельтом він переконав главу Бюро розвідки США у Франції Вільяма Булліта.

Після консультацій з членами своєї адміністрації та провідними військовими генералами Рузвельт дав вказівку збільшити виробництво літаків до 15 тис. на рік. Для

цього вирішили збудувати вісім нових авіаційних заводів у регіонах з високим рівнем безробіття. Аналогічні заходи було вжито у сфері суднобудування, виробництва зенітних установок та артилерії.

Рузвельт особисто надіслав записку міністру військово-морських сил з вимогою залучити до роботи над новими кораблями максимальну кількість людей у дві чи три зміни. Наявність політичної волі і постановка чітких цілей допомогли західним демократіям поступово надолужити значне відставання в кількості озброєнь від Третього Райху та його союзників, а згодом суттєво перевершити своїх супротивників.

ВВП США з 1938 до 1944 року зріс з 90 до 200 млрд доларів. Америка впевнено зайняла місце світової наддержави і серйозно зміцнила свою світову промислову перевагу. Безробіття в роки війни фактично зникло. Американська промисловість забезпечила майже дві третини всієї військової техніки союзників, виробленої під час війни: 297 тис. літаків, 193 тис. артилерійських знарядь, 86 тис. танків і 2 млн армійських вантажівок. За чотири роки американське промислове виробництво, яке вже до того було найбільшим у світі, подвоїлося.

Намагаючись координувати урядові військові агенції, Рузвельт 1942 року створив Раду військового виробництва, а пізніше, у 1943-му, Управління військової мобілізації. Щоб зібрати гроші на оборону, уряд покладався на низку методів – закликав американський народ до нормування певних товарів, генеруючи більше податкових надходжень за рахунок зниження особистих пільг і продажу державних військових облігацій окремим особам і фінансовим установам.

Глибинних трансформацій зазнала автомобільна промисловість США. Компанія Chrysler замість авто виробляла фюзеляжі для літаків. General Motors випускав двигуни для винищувачів та бомбардувальників, зенітні гармати, вантажівки і танки. Packard виготовляв двигуни Rolls-Royce для британських ВПС. А Ford Motor постачав

збройні сили дальні бомбардувальники B-24 Liberator.

У 1941 році Америка спустила на воду більше суден, ніж Японія за всю війну. Верфі працювали так швидко, що до осені 1943 року всі кораблі союзників, затонули з 1939 року, були замінені. Тільки в 1944 році Сполучені Штати побудували більше літаків, ніж японці з 1939 по 1945 рік.

Щоб компенсувати нестачу чоловіків, їхні робочі місця зайняли багато жінок. За словами президента Рузвельта, жертви цивільних осіб, які працюють у тилу, були не менш важливими для перемоги, ніж героїзм солдатів на фронті. Символом трудової Америки часів Другої світової війни стала клепальниця Розі, сукупний образ американських жінок.

Великобританія теж дуже швидко перейшла на воєнні рейки. Британський уряд мобілізував цивільне населення ефективніше, ніж будь-яка інша воююча нація. До 1944 року на військових роботах була задіяна третина цивільного населення, зокрема понад 7 млн жінок.

За кадрові ресурси Великої Британії відповідав міністр праці Ернест Бевін. Він запровадив Основний робочий порядок (EWO), який став законом у березні 1941 року. EWO прив'язував працівників до робіт, які вважалися важливими для військових дій, і не дозволяв роботодавцям звільняти працівників без дозволу Міністерства праці. З 1939 до 1944 року випуск літаків у Сполученому Королівстві зріс у 3,4 раза.

Досвід Другої світової війни показує: США і Велика Британія змогли швидко здогнати і перевершити Третій Райх та Японію за кількістю виробництва основних озброєнь. Гітлер і японський уряд та військової недооцінили промислову потужність Америки. Але перемога союзників над державами осі стала можливою завдяки наявності політичної волі еліт.

Без організаційних дій урядів США та Великої Британії, спрямованих на прискорення розгортання військових потужностей і мобілізацію економіки для потреб армії, перемога над Німеччиною та Японією могла не відбутися. Ці приклади корисні та повчальні для України, уряд якої має значні проблеми з розгортанням масового військового виробництва і все ще надто покладається на зовнішню допомогу у протистоянні з агресором.

Петро ГЕРАСИМЕНКО

Опубліковано у виданні ZAXID.net

Сайт «Аргумент», 28.12.2023

Польська книжка про козацьке вміння воювати

«Мистецтво війни запорізьких козаків» – книга Яцека Комуди, польського письменника та історика, переносить нас у світ епічних зіткнень і незвичайного духу запорозького козацтва.

В основу книжки лягли героїчні вчинки, унікальний бойовий стиль та прагнення свободи легендарних українських воїнів з-над Дніпра. Її автор досліджує таємниці козацького військового мистецтва, описуючи як тактику, стратегію, так і індивідуальні вміння бійців. Комуда представляє не лише відомих полководців, як-от Богдан Хмельницький, а й простих козаків.

Книжка показує не лише жорстоку дійсність війни, а й культуру та звичаї запорозьких козаків. Читач відкриє для себе повсякденне життя цих людей, їхні соціальні та політичні стосунки, а також специфічну ієрархію. Автор ретельно аналізує вплив історичного контексту на військово-стратегію козаків, показуючи, як розвивалася їхня тактика у відповідь на зміну політичних і військових обставин. Книжка складається з таких розділів: Запорізька піхота, її озброєння та спосіб ведення бою; Табори козацького війська; Військове мистецтво запорозької козацької кінноти; Польові фортифікації – використання території у процесі безпосередніх військових дій.

Яцек Комуда, відомий своїми історичними дослідженнями та белетристикою, чудово відтворює атмосферу епохи, завдяки чому читач переміщується в часі та просторі, стаючи учасником давно минулих подій. Варто згадати, що свого часу Комуда був співавтором популярної рольової гри «Дикі поля» (Dzikie Pola), де події відбуваються в Речі Посполитій XVI – XVIII століть. Не дивно, що манера письма цього історика колоритна, а описи битв і дуелей динамічні й сповнені напруги. Видавництво Fronda, що видало книжку, зазначило в її анотації: «Яцек Комуда доводить, що історичні знання можна подавати у спосіб, який надихає молоде покоління. Автор зібрав інформацію, досі недоступну польському читачеві, заховану донедавна в українських та російських архівах, і полив усе густим соусом сарматської бесіди. Завдяки цьому – через століття – ми нарешті можемо зрозуміти причини перемог Речі Посполитої над непокірними козаками, а також тих принизливих поразок, яких Запорозьке військо завдавало коронному війську».

«Мистецтво війни запорізьких козаків», безумовно, надзвичайно цікаве читання для любителів історії, особливо тих, хто захоплюється історією Східної Європи. Ця книга переносить нас у світ героїчних воїнів, які боролися за свою свободу та незалежність, залишивши глибокий слід в історії континенту.

Jacek Komuda, «Sztuka wojenna kozaków zaporoskich, Fronda 2023, 344 s».

Сайт «Culture.pl»

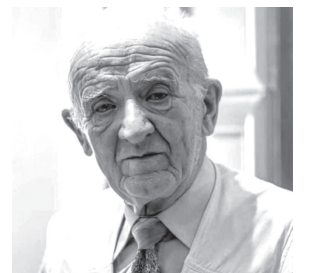
Помер письменник, громадський діяч Ярослав Гелетій

У віці 90 років помер Ярослав Гелетій, член правління Львівської громадської організації «Меморіал» імені Василя Стуса. Повідомляє Роман Гунда, голова Львівської ГО «Меморіал» ім. Василя Стуса: «Ярослав Гелетій присвятив більшість свого життя для української справи! Представник тої найстарішої гвардії інтелігентів та патріотів, які пережили дуже багато на своєму життєвому шляху!».

Ярослав Гелетій був головою громадського просвітницького фонду «Джерело» імені Івана Фещенка-Чопівського, завдяки якому вийшли сотні тисяч примірників газети «Промінь» для українців Республіки Комі, збірки бібліотечки імені В'ячеслава Чорновола, історично-інформаційно томи «Комі-ГУЛАГіани», журналу та альманаху «Український вісник».

Ярослав Гелетій народився 19 лютого 1933 року в містечку Колки на Волині. Його батька, який був вчитем української мови, закатували за національну ідею.

У 1973 році Гелетій захистив дисертацію, отримав вчений ступінь кандидата технічних наук.

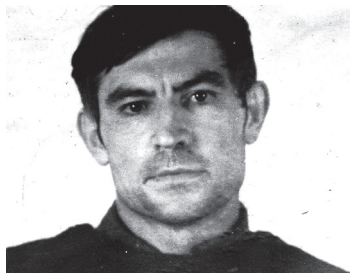

Василь Стус: поет і борець з тоталітаризмом

Один з найактивніших представників дисидентського руху України, поет і літературознавець Василь Стус із 47 років життя 13 провів у СІЗО, таборах та на карторзі СРСР

У 86-ту річницю з дня народження Василя Стуса і виданні «Еспресо» зібрані відповіді на найпоширеніші запитання про українського інтелектуала, поета, публіциста, літературознавця та в'язня сумління.

Що пов'язує Стуса з Донецьком

Попри те, що Василь Стус народився 6 січня 1938 року в селі Рахівка на Вінниччині, дитинство і юність поета минули в Донецьку. До міста, яке тоді мало назву Сталіно, його батьки перевезли дітей, коли Василю було 3 роки. Таке рішення, як і багато інших селян, родина ухвалила, щоб не стати жертвами примусової колективізації.

На Донецчині Стус навчався в школі, тут же закінчив факультет української філології педагогічного інституту, почав працювати вчителем літератури в Горлівці. У 2008 році Донецькому національному університету хотіли присвоїти ім'я Стуса, втім ця ініціатива була пригнічена. Символічно, що це так сталося, коли ДНУ був переміщений через російську окупацію до Вінниччини, звідки родом поет-шістдесятник.

Як Стус став дисидентом

З родиною. Фото: dovodka.biz.ua

«Людина без шкіри, яка гостро відчувала фальш, брехню і чужий біль», – описав дисидента психіатр Семен Глузман, який провів з ним всього 20 днів у камері київського слідчого ізолятора в 1972-му.

Учасниця руху шістдесятників Надія Світлична відзначала «беззахисну оголеність душі» Стуса. Він мав загострене почуття справедливості й став одним з тих, хто 4 вересня 1965 року долучився до першого публічного правозахисного заходу в Україні.

Іван Дзюба, В'ячеслав Чорновол та Василь Стус виступили проти хвилі арештів української творчої молоді на прем'єрі фільму Сергія Параджанова «Тіні забутих предків». Однією з найвідоміших фраз тої події є слова: «Хто проти тиранії – встаньте». За це Дзюбу та Чорновола звільнили з роботи, а Стуса виключили з аспірантури.

Перший арешт Стуса: до чого тут колядки

Прагнучи зберегти українські національні традиції, опозиційна молодь у Львові влаштувала 1972 року святковий вертеп. Напередодні вони вивчали колядки, щедрівки, робили костюми.

У такий спосіб учасники різдвяної колядки чинили опір викоріненню всього українського, зокрема і заборони святкувати Різдво. Однак вже 12 січня КДБ вчинив масовий погром, заарештувавши 19 колядників, серед яких був і Василь Стус. Згодом цю подію назвуть «Арештована коляда».

9 місяців поет провів у СІЗО, де створив збірку «Час творчості». А у вересні суд звинуватив його в «антирадянській агітації й пропаганді» та засудив до 5 років позбавлення волі та 3 років заслання.

Яка роль Медведчука у другому судовому процесі

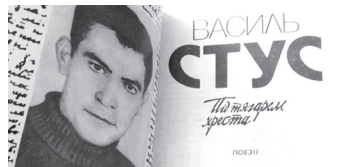

Фото: Василя Овсієнка

Між арештами Стуса минув менш як рік. За участь поета в

Українській Гельсінській спілці з прав людини, до якої він долучився 1979 року, та за критику радянської влади його вдруге арештували. Державним захисником Стуса в цьому процесі призначили Віктора Медведчука, який визнав провину Стуса. Поет вимагав міжнародного адвоката, залученого за допомогою Amnesty International чи PEN-клубу, а про Медведчука казав: «Другий прокурор мені не потрібен».

Фактично свій захист Стус здійснював самостійно. Дисидента засудили до 10 років ув'язнення і 5 років заслання, які він не зміг пережити.

Як помер Василь Стус

Фото: Василя Овсієнка

4 вересня 1985 року, рівно через 20 років після прем'єри Параджанова в кінотеатрі «Україна», у карцері табору біля села Кучино Пермського краю помер Стус. Історики досі не мають єдиної відповіді, що стало причиною смерті письменника-шістдесятника.

Офіційна версія – не витримало серце, втім у неї мало, хто вірить. Також озвучують версії про вбивство та самогубство. Як пригадував Василь Овсієнко, який провів поруч зі Стусом в ув'язненні 6 років, «фактично це був не табір, а тюрма з надзороким режимом утримання».

У січні 1983 року Василя Стуса перевели на рік у камеру-одиночку зі зниженням норми харчування за те, що він передав на волю нотатки – вірші й текст – «3 таборового зошита», які були опубліковані в самвидаві. Наприкінці серпня 1985 року його покарали карцером за те, що, читаючи книгу в камері, він обперся ліктем на нари. На знак протесту Стус оголосив сухе голодування, а в ніч з 3 на 4 вересня помер.

Дар'я ТАРАСОВА

Опубліковано у виданні «Еспресо»
Сайт «Аргумент»,
07.01.2024

Потужні цитати Василя Стуса

Наша історія – це все і завжди спочатку, якась постійна гойданина на одному й тому ж місці, мертва хвиля еволюції. Люди, прагнучи світла, викликають власну смерть. Це щастя: мати таку долю, як у мене... Чуюся добре, бо нікому не зробиш зла, бо дбав не тільки про себе. І від того мені світло на душі.

Любов – то, може, єдина справжня квітка, подарована людині Богом. Тільки в любові людина розумна. І навіть: що більше, дужче любиш – то розумнішаєш. Інших квіток, кращик за цю, квітку любові, я не знаю.

І думка така: поет повинен бути людиною. Такою, що, повна любові, долає природне почуття зненависті, звільнюється од неї, як од скверни. Поет – це людина. Насамперед. А людина – це, насамперед, добродій. Якби було краще жити, я б віршив не писав, а – робив би коло землі.

Ще зневажаю політиків. Ще – ціную здатність чесного померти.

Доли не обирають... Її приймають – яка вона вже не є. А коли не приймають, тоді вона силоміць обирає нас.

Митець потрібен своєму народові та й усьому світові тільки тоді, коли його творчість зливається з криком його нації.

Жити – то не є долання меж, а навикання і самособоюнаповнення.

Зле жити без ідеалів, але не менше зло – з ідеалами. Втім, уточнити смисл слова «жити» я б не наважився.

ся: у мої 46 років воно таке ж таємниче, як і в Твої. Роки пішли тільки на те, щоб сказати: і не це, і не це, і не це.

Ти ждеш іще народження для себе, а смерть ввійшла у тебе вже давно.

Завжди любити, щоб завжди помилятися. Але – завжди любити. І відтак існувати, а існувати – це помилятися.

Обачні! Золота середина – найнебезпечніша. Ви ж бо подвійні вороги!

Як мені досягнути до того дня, коли все буде гаразд? Скажіть мені. Монтеню, Платоне, Сквородо, Канте – скажіть мені. Хтось бере слово? Мовчання. Одноголосне. Як на профспілкових зборах. Профспілка глухонімих. Жодного зауваження до порядку денного. Згода, бо все – ніби повз їхні вуха.

Поступово перетворюєшся на власний архів, дорогий, як померлий родич.

Я марно вчив граматику кохання, граматику гріховних губ твоїх.

Мені подобаються люди, що, як кажуть, «пруть буром», тобто, мають свій норів. Ці люди – нещасливі в житті, зазнають усіляких страждань (щасливі – здебільшого безхребетні, ті, що, як покірне телятко, дві матки сучуть). У житті доводиться обирати: або цікаву муку або нецікаве щастя. Більшість, звичайно, обирає щастя, хай і нецікаве (точніше: вони воліють цікавого щастя, але здобувають украй нецікаве).

Якщо болить серце – тобі, друже, поталанило.

19 січня
1946 – Створено Союз українців у Великій Британії.

2014 – У Києві на вул. Грушевського почалося силове протистояння учасників Майдану з правоохоронцями.

Народилися: 1809 – Едгар Аллан По, американський письменник, засновник детективного жанру; 1839 – Поль Сезанн, французький художник; 1912 – Ярослав Стецько, український політичний та військовий діяч, в'язень німецьких концтаборів, керівник Антибільшовицького блоку народів, голова Проводу ОУН (б); 1947 – Лешек Бальцерович, польський економіст і політик, організатор економічних реформ.

Померли: 1939 – Михайло Драг-Хмара, поет, літературознавець, жертва комуністичного терору; 1962 – Іван Іжакевич, український художник.

20 січня
1320 – перша коронація у Вавелі, королівському замку Кракова; коронований польський король Владислав I Локеток, що об'єднав державу.

1892 – в Олбані, штат Нью-Йорк, вперше офіційно зіграли у баскетбол.

Народився: 1920 – Федеріко Фелліні, видатний італійський кінорежисер.

Померла: 1993 – Одрі Хепберн, американська кіноактриса бельгійського походження, лауреатка «Оскара».

21 січня
1934 – XII з'їзд КП(б)У ухвалив рішення про перенесення столиці України з Харкова до Києва.

Народився: 1881 – Степан Чарнецький, поет, режисер львівського театру, автор слів пісні «Ой, у лузі червона калина».

Помер: 1803 – Кирило Розумовський, останній гетьман України (Війська Запорозького).

22 січня
1918 – Центральна Рада ухвалила IV Універсал, що проголосив Україну незалежною державою. День соборності України. У 1919 році на Софійському майдані Києва проголошено об'єднання Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки в єдину державу УНР.

1863 – у Польщі почалося Січневе повстання проти російського панування на території Царства Польського, Литви, Білорусії та Правобережної України. Тривало до пізньої осені 1864

Народилися: 1788 – Джордж Гордон Байрон, англійський поет; 1907 – Микола Лівчицький, президент УНР в екзилі.

23 січня
1793 – Росія і Прусія здійснили другий поділ Польщі. Росія отримала українські та білоруські землі з містами Мінськ, Слуцьк, Пінськ, Житомир, Кам'янець-Подільський.

Народилися: 1783 – Стендаль, французький письменник; 1849 – Богдан Ханенко, український меценат; 1891 – Павло Тичина, поет; 1929 – Філарет (у миру – Михайло Денисенко), Патріарх Київський і всієї Руси-України (УПЦ КП) від 1995 р.

Помер: 1921 – Микола Леонтович, український композитор, убитий чекістами.

24 січня
1861 – у Петербурзі вийшов перший номер українського щомісячного журналу «Основа».

Народився: 1732 – П'єр Бомарше, французький драматург.

Помер: 1965 – Вінстон Черчилль, прем'єр міністр Великої Британії у роки Другої світової війни.

25 січня
1924 – у французькому альпійському містечку Шамоні стартували Перші Зимові Олімпійські ігри, в яких брали участь спортсмени з 18 країн.

Народилися: 1874 Сомерсет Моєм, англійський письменник; 1882 – Вірджинія Вульф, британська письменниця; 1978 – Володимир Зеленський, Президент України.

Помер: 1942 – Агатангел Кримський, український історик, письменник, перекладач, жертва комуністичного терору.

26 січня
1926 – шотландський винахідник Джон Берд продемонстрував першу в світі працюючу телевізійну систему.

Померли: 1884 – Павло Чубинський, автор слів Державного Гімну України; 1943 – Микола Вавилов, учений-генетик, селекціонер, помер у радянській в'язниці.

27 січня
1880 – Томас Едісон (США) запатентував електричну лампу розжарювання.

Народилися: 1756 – Вольфганг Амадей Моцарт, австрійський композитор; 1790 – Петро Гулак-Артемівський, письменник, учений, перекладач; 1839 – Павло Чубинський, автор слів Державного Гімну України; 1927 – Олекса Тихий, дисидент, правозахисник, мовознавець.

Померли: 1901 – Джузеппе Верді, італійський композитор; 1951 – Карл Маннергейм, державний та військовий діяч Фінляндії; 1983 – Луї де Фюнес, французький актор.

28 січня
1929 – у Відні відбувся Перший конгрес українських націоналістів, на якому оголошено про створення ОУН та обрано її голову – Євгена Коновальця.

1992 – Верховна Рада затвердила національний синьо-жовтий стяг Державним прапором України.

Помер: 1920 – Панас Мирний, письменник.

29 січня
День пам'яті Героїв Крут. 1918 – героїчний бій біля станції Крути поблизу Ніжина українських воїнів проти російського війська, що наступало на столицю УНР Київ.

Народилися: 1860 – Антон Чехов, російський письменник українського походження; 1866 – Ромен Роллан, французький письменник.

Померли: 1734 – Данило Аполостол, гетьман Війська Запорозького; 1963 – Роберт Фрост, американський поет.

30 січня
1933 – на парламентських виборах у Німеччині до влади прийшли націонал-соціалісти на чолі з Гітлером.

Народилися: 1834 – Володимир Антонович, історик, археолог, етнограф; 1882 – Франклін Делано Рузвельт, 32-ий президент США (1933 –1945); 1905 – Оксана Мешко, біолог, учасниця дисидентського руху в Україні, якийсь час, наприкінці 70-х, очолювала Українську Гельсінську групу.

Помер: 1948 – Магатма Ганді, індійський державний і політичний діяч, керівник та ідеолог національно-визвольного руху, вбитий фанатиком-індуїстом.

31 січня
Народився: 1797 – Франц Петер Шуберт, австрійський композитор.

Померли: 1918 – Іван Пулюй, український фізик, організатор науки; 1933 – Джон Голсуорсі, англійський письменник, лауреат Нобелівської премії;

1 лютого
1918 – декретом Раднаркому в Радянській Росії впровадили західноєвропейський календар (григоріанський, так званий новий стиль): зранку настало 14 лютого.

Народився: 1897 – Євген Маланюк, письменник, публіцист, сотник Армії УНР.

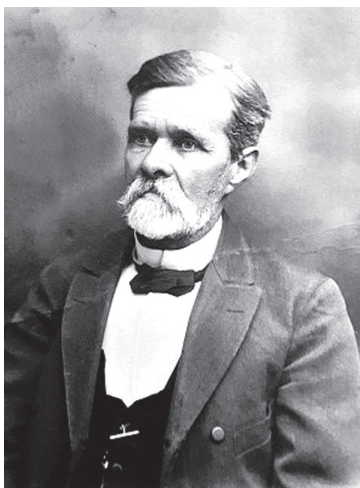
Помер: 1903 – Микола Терещенко, український підприємець та благодійник.

У департамент поліції було донесено про небезпечну діяльність «завзятого хохломана» Нечуй-Левицького

Прикмічу в панні щось неестетичне, і вже вона не моя

«Слухаєш було його, і проходять перед тобою цікаві картини минулого: і духовна академія тих часів, коли Іван Семенович ще в її учився, і життя його в сім'ї, і старосвітські батюшки та матушки на Київщині, бо він же, бувши кавалером, їздив на храми, іменини, весілля і навіть бував «душею товариства», бо танцював добре і співав. Вітали «кавалерів», а надто академістів, дуже добре, а найбільш там, де були дочки на виданню, та Іван Семенович нікого собі не вподобав. – Не знайшов собі до смаку, – казав він. – Я, бачте, вдвася собі естет і кмітливий. То зараз і прикмічу в панні щось неестетичне, і вже вона не моя», – писала у спогадах про Івана Нечуя-Левицького письменниця Марія Грінченко.

Після закінчення 1865 року Київської духовної семінарії Іван Левицький як один із найкращих випускників претендує на одне з двох вакантних місць – у духовній академії чи семінарії. На них мали право претендувати двоє найкращих із випуску, але місце в духовній семінарії отримав той, що стояв на сьомому місці. Тому Іван Семенович вирішує викладати в Полтавській духовній семінарії.

У жовтні 1865-го він приїздить до Полтави та розпочинає вчителювання. «Ми любили його і тягнулися до нього. В ньому відчувалося щось світле, чого не було в інших вчителів і вихователів. Він хотів, аби ми не тільки знали його предмет, але й були хорошими людьми», – згадував Іван Зубковський, учень Івана Семеновича.

У Полтаві Левицький не обмежується тільки викладацькою працею. Він підтримує дружні стосунки з місцевою інтелігенцією, зокрема з театральними колами. Відомо, що він рецензує дві п'єси Дмитра Старицького – «Мотря Кочубей» та «Послідній кошовий запорізький».

Іван Семенович не витримує служби в духовній семінарії, оскільки вчителі отримують таку мізерну платню, що прожити на неї було неможливо. «Я застав таку бідність учителів в семінарії, що сім'я одного учителя по кілька днів не мала чого обідати, а деякі багатосімейні вчителі взагалі сиділи на харчах святого Антонія. Поживши на таких грошах кілька місяців, я побачив, що треба втікати з семінарії, щоб не вмерти з голоду», – згадував Левицький.

Він звертається до молодого професора Київської духовної академії Феодана Лебединцева, щоб той допоміг йому влаштуватися в одну з гімназій Підляшшя чи Холмщини. Але професор відповів, що в Холмській і Більській гімназії штат уже укомплектовано й потрібно почекавати вакантного місця. Натомість запропонував вступити на посаду вчителя ро-

сійської словесності в будь-яку польську гімназію.

Саме в період з 1863–1864 років після польського повстання царський уряд заходиться впроваджувати систему боротьби з колонізацією. Метою стає посилити контроль над шкільною освітою польських дітей. Рік служіння в Польщі рахували як рік і чотири місяці, а зарплата була пристойна.

«Я й собі попросився на місце вчителя гімназії в Білу, де кругом живе український народ, де мені все-таки можна було чути українську мову і виучувати народну жизнь для своїх творів. Натомість мене послали учителем женської гімназії в Каліш, на саму Прусську границю. Я заїхав у чужий край, між чужі люди», – згадував Левицький.

Працювати серед поляків йому було досить некомфортно, тому незабаром переводиться до жіночої гімназії в місті Седльці. Це був греко-католицький навчальний заклад, ученицями якого були українки. Іван Семенович викладає російську мову й літературу, а також історію й географію Росії та Польщі. Тут почувається досить упевнено.

Також він погоджується працювати бібліотекарем, за що йому доплачують. А ще багато подорожує, займається громадсько-культурними справами. Зокрема в Седльці Левицький бере участь у роботі драматичного аматорського гуртка, учасниками якого стають учителі гімназії, прогімназії й інші представники губернської інтелігенції.

Вони роблять постановку п'єси Івана Котляревського «Наталка Полтавка», де він виконує роль Петра, а роль Наталки дістається Аброзині Думанській. Вона була дружиною вчителя гімназії Григорія Сокольського, з яким Левицький дружив іще з Київської духовної академії. Саме під час гри у виставі Іван Семенович захопився в партнерку. Як людина високих моральних принципів він не може розраховувати на взаємини, але почуття до цієї жінки назавжди залишатимуться в його серці.

Письмениця Наталія Кобринська згадувала, що якось вона була в гостях у Левицького й зацікавилася портретом жінки в народнім строї. На що господар відповів: «Ми грали колись «Наталку Полтавку». Вона виступала за Наталку, а я за Петра, мій товариш грав Миколу, а потім і зробив для мене із сеї фотографії її портрет».

Саме в цей час 1868-го у львівському журналі «Правда» під псевдонімом Нечуй з'являються друком його перші твори українською мовою – повість «Дві московки» й оповідання «Рибалка Панас Круть», що одразу привертують читачську увагу.

«Почавши писати свої повісті в той час, коли була заборонена українська література, я ніколи не говорив про це: об тім навіть не знали ті

Зліва направо, верхній ряд: Віктор Модестович Левицький, Михайло Марелович Дубовик, Степан Леонтійович Дроздов. Середній ряд: Модест Пилипович Левицький, Іван Семенович Нечуй-Левицький. Унизу: Юрій Дроздов. Біла Церква, 1912 рік

товариші, що жили зо мною на одній квартирі, не знав батько, хоч ще до його смерті вже було надруковано в «Правді» перші мої повісті», – згадував Іван Семенович у своєму «Життєписі».

Його твори популярні, адже він майстерно змальовує народне життя.

«Іван Левицький – се великий артист, – писав Іван Франко – се колосальне, всеобіймаюче око України. Те око обхапє не маси, не загальні контури, а одиниці, зате обхапє їх із незрівнянною бистротою і точністю, вмє підхопити відразу їх характерні риси і передавати їх нам із такою випуклістю і свіжістю красок, у яких бачить їх...» Така майстерність описувати була наслідком того, що Іван Семенович мав великий зошит, де щодня записував свої враження від зустрічей і розмов, у яких брав участь, або випадково підслуховував. Потім ці нотатки використовував як матеріал для своїх літературних творів.

Я чув себе вже трохи вдома, бо в Кишиневі багато українців

Крім письменництва, Левицький також цікавиться фольклором та етнографією. 1872-го подорожує Підляшшям. Там знаходить новий матеріал для творчості. Письменника передусім цікавлять звичаї, обряди, мова й розуміння власної ідентичності. Про це докладно розповідає в нарисі «Мандрівка на Українське Підляшшя».

Особливі враження залишаються після відвідування Яблочинського православного монастиря. Він робить опис монастиря, а ще більше розповідає про зустріч із ченцями, що «перетворені церквою на живих мерців, позбавлених радощів життя». Під час мандрівки приїздить до міст Дорогочин і Острого. Про це 1879-го пише великий нарис «Дорогочин та Остріг – померші українські городи. Замітки з дороги».

1873-го Іван Семенович вирішує залишити Польщу та переїздить на службу в Кишинів. «Мені не подобалася підляська рівнина мокра, трохи не болотяна, ті часті домиська, те вогке повітря, соснові ліси, траурні, наче кладовищані. Мене тягло на поетичний південь, де більше світла, де природа краща; мене тягло на Україну. Я просився в Одесу або в Кишинев... В Кишиневі я чув себе вже трохи вдома, бо в Кишиневі багато українців. Кругом Кишинева місцина мальовнича: скрізь садки та виноградники. Життя моє було приемним», – писав Левицький.

У Кишиневі він працює в чоловічій гімназії, де викладає російську словесність, а також очолює таємний гурток прогресивно налаштованих учителів. На зібраннях учасники обговорюють гострі національні та соціальні проблеми. Іван Семенович активно пропагує українську літературу, яку в той час заборонили Валувським циркуляром, через що потрапляє під нагляд жандармерії.

1881 року в департамент поліції було донесено про небезпечну діяльність «завзятого хохломана» та про його таємні зв'язки з Михайлом Драгомановим. Також у доносі містилося те, що вчитель Іван Левицький роз-

мовляє зі студентами українською мовою. Після цього доносу цензура чинить перепони для публікації творів письменника. Зокрема присилає «Повідомлення Сан-Петербурзького цензурного комітету окремому цензору з внутрішньої цензури в місті Одесі про заборону видань Івана Левицького».

Працюючи в Бессарабії, Іван Семенович часто відвідує Одесу та Херсонщину. У листі до професора Львівського університету Олександра Огоновського митець писав: «На вакації я з компанією товаришів їздив на кілька неділь до Одеси купатися в морі та в лимані. І море, і мальовничі скелісті місця коло Одеси, і гарячий південь – усе припало мені до душі, усе мало в собі колорит поетичний».

У Кишиневі в Левицького виявля-

дичив у село чи Білу Церкву.

«Десятки років минали, а життя цієї оригінальної людини йшло все рівно, тихо, спокійно, раз заведеними ладом і не ламалося, ні на ступінь од того ладу не одступало. Не одступало й не ламалося навіть у дрібницях, не кажучи вже про загальний тонус життя».

Люди до нього заходили рідко, як рідко й він бував на людях. Опріч згаданих «візитів» удень, раз чи двічі на рік ризикував Іван Семенович вибиратися вечорами «на громаду» – на збори «Старої Громади», і поділившись торішніми «новинами» та засягнувши з великим дивом свіжих починань, спершу демонстративно позіхав, ніби підготовлюючи осту, потім рівно о десятій, промовивши: «Вже більше не можу», схоплюючись зі стільця похапцем прощався та й ішов спати», – зга-

В одній із зал літературно-меморіального музею у Стебліві на Черкащині представлено етнографічні матеріали, які відтворюють побут сучасників Івана Нечуя-Левицького

ють шлункову хворобу. Він часто нездужає і через це вирішує покинути роботу: «Напевно скажу Вам, що до кінця октябрю я буду в Кишиневі, бо я думаю вийти в відставку і, мабуть, переїду жити в Київ. Я торік слабів на пропасницю та нерви і їздив на води. Трохи поправився, але чую, що для здоров'я мені треба покинути службу», – писав 7 жовтня 1884-го в листі до історика Михайла Грушевського.

У 47 років магістр богослов'я залишає державну службу та виходить на пенсію. Лікарі порадили залишити Кишинів. Тому він вирушає до Львова, де зустрічається з Іваном Франком та Олександром Кониським. У своїх листах Іван Семенович скаржиться на хворобу, що забирає всі сили, і він не може працювати.

Рівно о десятій, промовивши: «Вже більше не можу», схоплюючись зі стільця похапцем прощався та й ішов спати

Восени 1885-го переїздить до Києва. Отримує мізерну пенсію 200 рублів. Як згадував письменник Євген Кротевич: «Жив він тоді на Пушкінській вулиці, у дворі будинку за теперішнім театром імені Лесі Українки. Приміщення, в якому проживав тоді Левицький, було перероблене, як мені казали, із сараю і мало всього дві кімнатки з невеличкими передпокоюми, але без курні. Коли я зайшов усередину, мене уразила сила-силенна книжок: вони буквально заповнювали всю першу кімнату. Книжки не тільки стояли скрізь на полицях, а й лежали і на столі, і навіть цілими стосами на підлозі. Йдучи до відомого письменника, я почував себе дуже ніяково, і навіть боявся, що він зустріне мене холодно... Але тільки-но я переступив поріг передпокою, як побачив на обличчі Івана Семеновича таку привітну і добру усмішку, що враз заспокоївся і відчув себе, як у рідній людині».

До кінця життя Іван Левицький живе майже в злиднях у маленькій квартирі. Лише влітку виїздить до ро-

дував літературний критик Сергій Єфремов.

Наприкінці 1917-го Левицький упав і злавав ногу. Родина перевезла його до лікарні поблизу Софійського собору. Це стається якраз перед приходом більшовиків до Києва. Марія Грінченко згадувала: «Приходжу, а лікарню ліквідують. Уже в хатах немає не тільки хворих, а навіть і ліжок. Приходжу до Івана Семеновича. Лежить сам у великій хаті в куточку, укритий своєю важеною червоною ковдрою, скулився весь. Побачивши мене, всміхнувся, але від того болісного усміху сльози побігли мені на очі, бо скривилися в усміх тільки уста, а очі зосталися сумні й перелякані. Принесла йому чогось поїсти, бо голодний був».

1838, 13 (25) листопада – в селі Стеблів, тепер Звенигородський район Черкаської області, в родині сільського священника Семена Левицького народився син Іван.

1873 – видає роман «Хмари», а наступного року – драматичні твори «Маруся Богуславка», «На Кожум'яках» та оповідання «Благослов'я бабі Палажці скоропостижно вмерти».

Пізніше письменник створює шедеври української літератури, як-от «Микола Джеря» (1878), «Кайдашева сім'я» (1879), «Бурлачка» (1880), «Старосвітські батюшки та матушки» (1884).

1885 – йде у відставку та переїздить до Києва. Живе майже в злиднях. Весь вільний час присвячує літературі. Пише оповідання «Пропаща» (1888) й «Афонський пройдисвіт» (1890), казку «Скривджені» (1892), повість «Поміж ворогами» (1893).

1918, 2 квітня – Іван Нечуй-Левицький помирає в Дегтярівській богадільні, в так званому шпиталі для самотніх людей. Його поховали на Байковому кладовищі.

Вікторія ВІТРАК

Фото надав Білоцерківський краєзнавчий музей;
Опубліковано у виданні «Країна»
Сайт «Аргумент», 17.12.2023

Забутий геноцид і трагедія Берестя 1915 року

Відступаючи, наприкінці літа 1915 року, російська армія вщент спалила місто Берестя, що належало до української етнічної території.

Одним з маловідомих злочинів росіян у роки Першої світової, пам'ять про які наполегливо намагалися роками затерти, було знищення та спалення Берестя, вигнання його людної наприкінці літа 1915 року. Якщо про трагедію так званого «біженства» (насильного вигнання) людної Холмщини, Підляшшя, про заслання тисяч галичан углиб росії ми можемо

яцтво підпалювало місто перед тим упродовж 7-8 серпня. Упродовж тих двох днів місто палили спеціальні команди ополченців та казаків, котрі раз'їжали містом, виганяли місцевих, хто іще лишався, з осель та підпалювали. Торгівельні ряди, ятки, дохідні доми – усе було у вогні.

Учасник тих подій, начальник інженерів фортеці генерал-майор Іван Лідерс споглядав на палаюче місто, стоячи на шосе біля фільварку Тришин:

вільно говорити, то про аналогічний епізод у історії власне Берестя і Берестейщини годі зараз почути щось правдиве.

Тоді, у період «великого отступлення» 1915 р. москва, як і багаторазово перед тим, вирішила застосувати тактику «випаленої землі», будучи безсилим у своїй люті щось протиставити потужному австро-німецькому наступу, який розпочався у лютому 1915 року.

4 серпня після багатомісячної оборони російськими було залишено Варшаву. Їхні війська стрімко відступали на схід і ставало зрозуміло, що спинити німецький наступ немає можливості. Напередодні вступу до міста кайзерівських військ, 8 серпня 1915 р. усе населення Берестя – хто під впливом антинімецької московської пропаганди, хто під примусом «казаків» (які вже мали перед тим такий «славний досвід» на холмщаках та підляшанах) – змушені були покинути місто і податися углиб росії.

Залізничних вагонів тоді для примусової «евакуації» вистачило тільки на невелику кількість містян. Більшості ж родин берестян, котрі вимушені були полишити свої доми і нажиті роками статки, довелося діставатися центральних районів імперії на власних підводах та пішки, багато хто на тім шляху загинули від голоду та хвороб.

Драпаючи російське військо отримало наказ підірвати форти Берестейської фортеці й мости, а саме місто – спалити. Величезну кількість будинків у місті були зруйновано і спалено у варварський спосіб спеціальними командами росіян.

Зокрема, 7 серпня 1915 р. російським командуванням було прийнято рішення про термінову евакуацію гарнізону, вже на той момент добре підготовленої до оборони фортеці у зв'язку з тим, що надійшли повідомлення про падіння фортець Ковна та Новогеоргіївська. Було прийнято рішення, що фортеця Берестя (Берестя-Литовське) не буде здійснювати оборони і її належало евакуювати. Вагони ж віддали суто військовим для вивозу свого майна.

Вигнанців було відправлено просто пішки, що стало прологом до трагедії для тисяч місцевих. 12 серпня наказом коменданта фортеці генерала від артилерії В. Лаймінга останнього дня «евакуації», вже під німецьким артилерійським обстрілом, здійснювався підірив укріплень, фортив, порохових льохів, підпали мостів, складів та казарм. Напередодні свого виходу з міста руські військові підірвали майже в усіх фортах капоніри, каземати та порохові льохи.

Місто, розташоване неподалік від палаючої фортеці та у центрі двох зовнішніх кілець із детонуючих та палаючих оборонних фортив та укріплень, було практично цілком охоплене пожежею та вигоріло на 70%.

Росіяни полишили твердиню в ніч проти 13 серпня 1915 року. Порядок підриву фортечних споруд з 12 на 13 серпня було визначено наказом начальника штабу 3-ї армії росіян. Нищили усе, що могли. Відступаючи російське во-

«Ми були свідками незабутньої, приголомшуючої душі картини феєричної пожежі: палали не тільки усе місто цілком, його околиці, будівлі інженерної майстерні на форті III, але й довколишні села на усьому просторі, куди сягало око, причому навіть окремі хрести, що стирчали на кладовищах були охоплені полум'ям та горіли подібно смолоскипам», написав він у своїх споминах.

А от що писав офіцер німецької армії капітан Пельман, котрий спостерігав місто з підвищення на лівому березі Мухавця: *«Мов укупані, ми зупинилися, дивлячись на це велетенське видовище. Скільки могло охопити око, ми бачили суцільне гігантське море вогню, що здіймалося до неба, над яким, вкряваючи сонце, підіймалася велетенська димова хмара, сповіщуючи усю околицю: «Берестя загинуло»».*

Пожежа знищила 70% житлового фонду Берестя. Із загального числа 3 670 будинків, що існували перед війною, було знищено 2 500, що нараховували у сумі 15 тисяч житлових приміщень.

Німці увійшли на згарище та займалися вивезенням того, що іще вціліло, та розбиранням постраждалих будівель на цеглу. Забирали цеглу, швелери та вивозили до Німеччини.

А ось як своє враження від вигляду Берестя та подій, які тому передували, описав наступного 1916 року німецький воєнний кореспондент «Berliner Tageblatt» в українському перекладі, наведеному у «Вістнику СВУ»: *«Козаки виганяли мешканців з їх хат, не лишали їм ніякого часу забрати з собою, що найпотрібніше, й кидали головні до домів. Протягом кількох годин було ціле місто червоним, горючим морем; як цілу ніч вибухали його полумінні хвилі, бачили наші вояки, розтаборені кругом у віддаленні однієї години. Прогнані поховалися по селах і лісах».*

«Саме місто тепер опустіле. Я бачив в часі війни багато знищених сіл і міст, але жадного такого, щоб з сотки мертвих очей ширило таку меланхолію, як се місто. Деінде задержують погляд, а відводять думки різкі форми, які сотворило діло знищення. Але сі пурти доми стоять у своїй одноманітності тут, як нескінченні ряди розірваних трун. Коли йдеш ся сими мовчазними вулицями, на яких не зустрічаєш ся ніде людини, маєть ся вражіння, що вандруєть ся поміж відкритими могилами й на перекір душному запахові квітів акації вірить ся, що вдихуєть ся запах пожежу та гнилі сього камінного трупа.»

Роман ЗАХАРЧЕНКО,
артист Зразково-показового оркестру
Збройних сил України

«Українська правда» – «Історична правда»,
10.01.2024
Pravda.com.ua

Національна академія наук оцифрували й оприлюднили архів етнографа Федора Вовка

Науковий Архів ІА НАН України оцифрував й оприлюднив архів Федора (Хведора) Вовка – відомого українського антрополога й етнографа.

У липні 2023 року за підтримки Віденського музею народознавства, Photoinstitut Bonartes (Відень), за фінансової підтримки ERSTE Stiftung (Відень), у Науковому Архиві розпочався проект «Цифрове сховище пам'яті. Архів Хведора Вовка (1847 – 1918)» – робота із оцифрування персонального фонду відомого українського антрополога, етнографа і археолога.

Станом на кінець грудня 2023 р. оприлюднено переважну більшість фотографій та негативів на склі, що зберігаються у фонді, а також окремі текстові документи (біографічні документи Хв. Вовка та частину листування).

Наразі на сайті представлені такі категорії:

Про Хведора Вовка: Біографічні документи; Портрети та інші фотографії.

Наукове надбання: Археологія; Етнографія; Антропологія.

Епістолярна спадщина: Листи – від Михайла Грушевського; від Миколи Біляшівського; від родини Мортільє.

Колекція негативів на склі: Подорожі Західною Європою; Археологія. Мізинська стоянка.

У колекції Хведора Вовка є і маловідомі фото Івана Франка, про це написав директор Музею Івана Франка у Львові Богдан Тихолоз: *«Маловідомі фото Івана Франка зі щойно оцифрованого архіву антрополога та етнографа Хведора Вовка. Світлий, імовірно, Павло Рябков влітку 1904 року під час етнографічної експедиції на Бойківщину. Або ж у Львові, де у віллі Франка певний час облаштував був фотолaboratorію. У профіль і анфас – бо знимки робилися не «для паради», а задля антропологічних студій. Подейкують, що Хведір Вовк вважав Франкову зовнішність типовою для карпатських бойків».*

Хведір Вовк народився у 1847 р. в селі на Полтавщині. Родина взяла російське прізвище «Волков», коли переїхала до Ніжина, щоб дати дітям середню освіту. Як Theodore Volkov він вважався експертом з української антропології, етнології та фольклору в наукових колах Парижа кінця XIX – початку XX ст. Прізвище Вовк він взяв собі після втечі від судових переслідувань з Києва у 1879 р.

Після закінчення школи Хведір Вовк навчався на фізико-математичному факультеті Одеського університету. У 1866 р. він перевівся до Київського університету. Наступного року він був одним із членів-засновників Південно-Західного відділу Російського географічного товариства

і відповідав, серед іншого, за його етнографічно-фольклористичну дослідницьку програму, перепис населення у київському районі Подолу та співорганізацію III Археологічного з'їзду 1874 р. Протягом двох наступних років він брав участь в археологічних розкопках під керівництвом В. Антоновича (1834 – 1908).

У 1887 р. Хведір Вовк переїхав до Парижа з метою вивчення антропології. Його паризький період тривав із 1887 до 1905 р. Тут він швидко встановив контакти із науковою елітою, що групувалась навколо Антропологічної школи.

Російська революція 1905 року внесла значні зміни в життя Вовка. За підтримки Музею Олександра III він зміг офіційно отримати ступінь доктора наук. У 1907 році був офіційно призначений куратором етнографічного відділу Музею Олександра III, а також почав викладати як приват-доцент у Санкт-Петербурзькому університеті того ж року. Тут він створив власну школу, через яку прагнув популяризувати українську науку.

Хведір Вовк також брав участь у різних українських товариствах і працював над енциклопедичним проектом «Український народ в його минулому і сучасному». 1918 року його призначили професором Київського університету, але по дорозі туди він помер після тривалої хвороби. У своєму заповіті він висловив бажання, щоб його наукова спадщина принесла користь українській науковій установі.

«Українська правда» – «Історична правда»,
01.01.2024

В Ірпені відновив роботу історико-краєзнавчий музей

10 січня відбулася презентація оновленої експозиції у відбудованому Історико-краєзнавчому музеї Ірпінської міської ради.

Під час повномасштабного вторгнення російських військ на територію України було пошкоджено вікна, вхідну групу та дах. Однак усі експонати музею збереглися і вже на початку травня 2022 року музей відновив роботу.

Оновлена експозиція розміщена у чотирьох залах, оснащених віар-окулярами й плазмовими телевізорами.

Перша зала розповідає про становлення Ірпеня, зокрема, про Ірпінські дачі та залізницю, що дала життя місту. Друга присвячена найвідомішим митцям міста, які тут проживали та творили, – художникам Борису Піаніду, Матвію Донцову та Володимирі Сидоруку. Також в експозиції наявні рідкісні стародруки, колекція чорнильниць різних письменників, чие життя і творчість були пов'язані з Ірпенем. Тут багато десятиліть діє Будинок твор-

чості Спілки письменників України.

Третя зала музею розповідає про події окупації Ірпеня російськими військами в лютому-березні 2022 року. Тут представлені докази злочинів армії росії, понівечені ікони, гільзи, снаряди та фрагменти військової техніки. Завдяки віар-окулярам можна побачити рівень руйнувань інфраструктурних об'єктів та житлових будинків громади на початку квітня 2022 року.

Четверта, виставкова, зала презентує доробок відомого українського художника Матвія Донцова, друга та наставника Катерини Білокур.

Історико-краєзнавчий музей Ірпінської міської ради у 1977 році заснував вчитель історії Олексій Передерій як краєзнавчий гурток місцевої школи. У 1990 році для музею отримав окреме приміщення. Експозицію музейного закладу, вже після проголошення Україною Незалежності, відкрили 18 листопада 1991 року.

Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник Михайла Коцюбинського

Юлія Степанівна Дейша – мудра наставниця молоді

Багатьом чернігівцям добре знайома пам'ятка архітектури в самому центрі міста – ошатний будинок дворянської родини Гортинських, що на вулиці Магістратській, 19. У наші дні тут розміщується обласна стоматологічна поліклініка.

На початку 1860-х років будинок придбав дядько Віри Устимівни Коцюбинської по материнській лінії лікар Василь Степанович Гортинський. Його сестра Юлія, випускниця Смольного інституту благородних дівочь, була одружена з працівником поштового відомства надвірним радником Устимом

Дейшею. Це батьки Віри Устимівни Коцюбинської (Дейші).

По смерті чоловіка Юлія Степанівна переїхала з малими дітьми до Чернігова, де жили її численні родичі. Василь Гортинський знайшов для сестри підхоже помешкання на протилежному боці своєї вулиці, а також посприяв її працевлаштуванню.

Упродовж багатьох літ Юлія Степанівна Дейша очолювала Чернігівське жіноче єпархіальне училище. Добру пам'ять про мудру наставницю назавжди зберегли її численні учениці.

Художник Степан Бутник

1941 року у другому виданні музейного збірника Хоми Михайловича у статті про художню експозицію з колекції очолюваного ним музею М. Коцюбинського зазначає, що фондова збірка має бути поповнена кількома картинами біографічного циклу за мотивами його спогадів про дитинство та юність Михайла Коцюбинського. Першим мистецтвом твором з цієї серії, що на той час вже експонувався в музеї, стала картина Степана Бутника «М. Коцюбинський слухає лірника» (1940 р.) (на фото).

Сюжет картини тісно переплетується зі спогадами Хоми Михайловича про зустріч юного Михайла Коцюбинського з лірником Купріяном у часи, коли родина майбутнього письменника жила у місті Бар. Автор картини тонко відчув і зміг передати на полотні цю пам'ятну зустріч.

Та й не дивно, адже сам митець був добре знайомий з Михайлом Михайловичем.

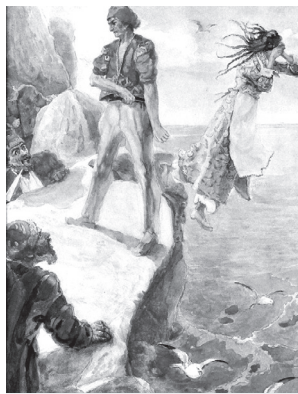
Художник Степан Данилович Бутник народився 4 січня 1874 р. (за старим стилем – 23 грудня 1873 р.) у с. Барішівка на Київщині. У 1890 р. оселився в Чернігові. Маючи неабиякий мистецький хист, попри відсутність фахової художньої освіти, він 1895 р. отримав дозвіл займатися малярським портретним ремеслом від Переяславської ремісничої управи.

З Михайлом Коцюбинським Степан Данилович особисто познайомився ориєнтовно влітку 1907 року, коли письменник, повертаючись з прогулянки, завітав до його оселі. Про це читаємо у спогадах митця, написаних 1938 р. у Полтаві, де С. Бутник мешкав з 1932 р. і до своєї смерті у липні 1952 р. Рукописи цих спогадів нині зберігаються у нашому музеї. Згодом це перше знайомство переросло у добрі приятельські взаємини майстрів пензля і слова.

Наприкінці 1930-х рр. С. Бутником була створена серія ілюстрацій до творів М. Коцюбинського. Ці роботи разом з живописним краєвидом Болдиної гори були

передані автором до колекції музею М. Коцюбинського у Чернігові.

Після смерті художника зв'язки родини Бутників з музеєм не були втрачені.

Ілюстрація до оповідання Коцюбинського «На камені»

Ірина Коцюбинська, котра з 1956 р. очолювала музей свого батька, листувалася з дочкою митця. Протягом 1976 – 1977 рр. Оксана Степанівна Бутник передала до музею ще кільканадцять графічних і живописних робіт свого батька.

Нині з нагоди 150-річчя від дня народження С. Бутника пропонуємо познайомитися з деякими його творами з фондової збірки музею.

Степан Руданський

6 січня 1834 року в сім'ї священика на Поділлі народився хлопчик Степан. В майбутньому – міцний духом, талановитий український письменник Степан Руданський, чия Муза була спорідненою з українською ментальністю. Естетика його творів нерозривно пов'язана з народно-поетичною традицією українців. Творчий спадок Руданського високо оцінив Іван Франко. Він писав: «В Степані Руданському бачимо великий поетичний талант, обік Шевченка найвизначніший в українському письменстві XIX віку».

Початкову освіту Руданський здобув у дядка, а далі продовжив навчання у Шаргородському училищі та Подільській духовній семінарії.

Батько прагнув, аби його син далі продовжив навчання у духовній семінарії. Та він не послухався і за своїм бажанням вступив до медико-хірургічної академії, у якій працювало багато відомих вчених, зокрема А. С. П. Боткін, І. М. Сеченов. Цікаво, що викладачі цієї академії приділяли достатню увагу вивченню не лише предметів медичного спрямування, а і української літератури та культури загалом.

Приміром, діяв аматорський гурток студентів, що поставив драму Тараса Шевченка «Назар Стодоля». Спілкування з однодумцями, які цікавилися українською культурою, допомогло Степану Руданському утвердити свої світоглядні позиції та повністю сформуватися як народному письменнику.

Почав друкувати написане Степан Руданський 1859 року. «Розбійник», «Розмай», «Упир» – у цих романтичних баладах помітний вплив творів Тараса Шевченка та фольклору. Також з-під пера письменника виходила громадянська лірика, твори, в яких він засуджує кріпацтво.

1861 року Степан Руданський отримав направлення на роботу повітовим лікарем у Криму. Там, у Ялті, він пропрацював 12 років. 1869 року письменник став почесним мировим суддею Сімферопольсько-Ялтинського мирового округу. Окрім письменницької діяльності та лікарської практики, Степан Руданський знаходив час для перекладів з античної літератури (Вергілій, Гомер).

В 1872 році на півострові спалахнула епідемія холери, з якою як лікар почав боротися Руданський. Через напружену роботу та ослаблення організму він сам захворів і помер 21 квітня 1873 року у Ялті. Поховали Степана Руданського на узгір'ї ялтинського масандрівського кладовища.

Творчості письменника властива національна нота, патріотизм, глибокий ліризм. Вважаємо, що Руданський є автором 36 (за іншими джерелами – 37) ліричних поезій. У них прослідковується національно-патріотична та особисто-любівна лінія.

У національно-патріотичній ліриці письменника, як і в його творах інших жанрів на перший план виходить мотив поневолення України. Аби показати її стан, автор вдається до великого числа алегорій. В особисто-любівній ліриці помітний мотив самотності. Тужливі, розпачливі настрої – не лише через зражену любов («Повій, вітре, на Україну», «Ти не моя», «Мене забудь» та ін.), а і через конфлікт з батьком, тугу за рідним краєм («До моїх дум», «Сиротина я безродний»).

«Повій, вітре, на Україну» – одна із найвідоміших поезій Степана Руданського. Надрукована вперше вона була за 5 років після написання – 12 січня 1861 року у дебютному випуску українського журналу «Основа». Ще через рік читачі змогли прочитати поезію

в календарі «Львов'янин». Пізніше, коли Людмила Александрова поклала слова поезії на музику, вірш став піснею. Для голосу та фортепіано романс аранжував Владислав Заремба. Пісню «Повій, вітре, на Україну» багато хто вважає народною. Ще чимало людей називають її світовим романсом із Поділля. Цю пісню свого часу виконували Борис Гмиря, Анатолій Солов'яненко, Костянтин Огнєвий, Іван Козловський та ін. Вірш Степана Руданського «Повій, вітре, на Україну» загалом перекладено на понад сотню мов світу.

У творчому доробку письменника є й чималі за об'ємом твори. Так, він є автором кількох поем – «Цар Соловей», «Мазепа, гетьман український», «Павло Полуботок», «Павло Апостол» та ін. Всі їх можна об'єднати у своєрідний цикл творів з наскрізною українською ідеєю.

Особливе місце в творчості Руданського належить його «приказкам». А їх налічується близько 200. Ці мініатюри прекрасно розкривають морально-етичний потенціал українського народу, його народну мудрість. Сміх Степана Руданського хоч і уциплений, але разом із тим і делікатний. Він ніколи не насміхається над людиною, не принижує її гідності. Як об'єкт висміювання часто показано ненажерливість, заздрість, самовпевненість, хвалькуватість, хитрість тощо. Проте, в якій би іпостасі не поставав ліричний герой Руданського, він завжди залишається людиною, в генах якої закарбована історична пам'ять.

Степан Васильченко

На початку 1910 року в київській газеті «Рада» з'явилося оповідання з шкільного життя під назвою «Роман». Твір був підписаний псевдонімом «Степан Васильченко», що став постійним літературним ім'ям письменника-демократа Степана Васильовича Панасенка. Його самобутній талант яскраво розкрився у різних жанрах, але найбільшу славу митцеві принесли новели. Вони й досі зворушують читача глибокою правдивістю, ліризмом і художньою витонченістю. Проза Степана Ва-

сильченка, зігріта почуттям поваги до людської особистості, незмінно знаходить відгук у серцях читачів різних поколінь. 8 січня виповнилося 145 років з дня народження нашого славного земляка.

В автобіографічних записках «Мій шлях» Васильченко згадував: «Містечко Ічня, де я народився, одне з кращих містечок на Україні. Вже багато минуло років, як я вимандрував із його, проте ще й тепер я часто з вдячністю згадую ічнянські поля, стави між садами... Осталась в пам'яті моєму Ічня ще своїми піснями та напрочуд хорошими голосами, що ними уславила Ічня здавна...»

Батько мій, козак Василь Панасенко, був ремісник – швець. Влітку, в жива, вся сім'я виходила на заробітки – жати за сніп чуже...»

У розвитку нахилу до творчості Васильченко завдячував своїй дружній працюючій родині. Степан змалку полюбив народну пісню, казку, дотепний жарт. «Між працюючім і бідунням все ж можна було почути в сім'ї і пісню, і жарт, і байку...», зазначив письменник. Це сприяло розвитку літературних здібностей талановитого хлопця. Успішно закінчивши п'ятирічну школу в рідній Ічні, він продовжив навчання у вчительській

семінарії в Коростишеві, а згодом – у Глухівському вчительському інституті.

Друкуватися в пресі молодий літератор почав 1903 року, а 1910-го взяв псевдонім Васильченко. Провідна українська щоденна газета «Рада», що видавалася в Києві, запросила його керувати відділом театральної хроніки. На сторінках газети Степан Васильченко публікував свої новели, згодом об'єднані у збірки «Ескізи» (1911) та «Оповідання» (1915).

Широке відображення у художньому доробку Васильченка знайшла вчительська тема. У «Записках вчителя», новелах і оповіданнях «Вечеря», «З самого початку», «Божественна Галя», «Гріх», «Над Россою» письменник реалістично змальовував життя народних учителів. Глибоким розумінням психології дитини позначені його твори «Циганка», «Волоски», «Свекор», «Увечері», «Дош», «Дома» та інші. Іноді сумні й трагічні, вони переважно пройняті вірою у непереможну здатність українців долати будь-які перешкоди на шляху до кращого життя.

Під час I світової війни Степан Васильченко служив офіцером царської армії, командував ротою са-

перів. Тяжкі будні солдатів під постійною загрозою смерті, жахиття війни письменник зобразив у «Окопному щоденнику», оповіданнях «На золотому лоні», «Під святій гомін», «Отруйна квітка», «Чорні маки».

Цікаву сторінку літературного спадку Васильченка складають його драматичні твори: мелодрама «Чарівниця», комедія «Недоросток», одноактівки «На перші гулі», «Зіля Королевич», «В холодку». Найбільшу популярність із них здобув ліричний водевіль «На перші гулі» у постановці театру Миколи Садовського.

Велику біографічну повість про Тараса Шевченка з п'яти запланованих частин Васильченкові, на жаль, не судилося завершити. Автор встиг написати лише першу з них – «В бур'янах», в якій розповів про дитинство Кобзаря.

Творчість Степана Васильченка, зігріта почуттям поваги до людської особистості, правдива і поетична, знаходить відгук у серцях читачів різних поколінь. Земляки гідно вшановують пам'ять видатного літератора. Ічнянські вчителі і учні школи №1 з любов'ю оформили кімнату-музей Степана Васильченка.

У серпні 1987 року з Канади на рідну землю батька приїхав син

письменника Юрій Панасенко. Після відвідин Ічні він завітав і до Чернігівського музею-заповідника Михайла Коцюбинського. Особливо зворушливою була зустріч Юрія Панасенка і Юлія Коцюбинського. На збірці творів батька гість із Торонто залишив емоційний автограф: «Юліану Романовичу на милу і незгасяючу згадку про моє перебування на Україні. Краплина рідної крові єднає нас, наших батьків і предків. Юрко Панасенко. 27 серпня. 1987 року. Чернігів».

До 140-річчя від дня народження Степана Васильченка журнал «Літературний Чернігів» (№1/85, 2019, стор. 145-147) опублікував допис Олександра Олійника «Через батька згадай сина» про спілкування відомого журналіста з нащадками Степана Васильченка наприкінці літа 1987 року у Чернігові, а також вірш про долю Юрія Панасенка «Гостини».

Тетяна КУЗНЕЦОВА,
завідуюча відділом
Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника
М. М. Коцюбинського
(Авторка також публікації «Степан Руданський».)

Батурин — гетьманська столиця

Міжнародна торгівля Гетьманщини за Івана Самойловича

Торгівля Гетьманщини з Кримом мала давні традиції та значні масштаби, які постійно розширювалися. Однією з головних причин цього був бурхливий розвиток різних галузей українського ремісництва: будівельно-керамічної, харчової, шкіряно-хутряної, металообробної, деревообробної та ін. Виробники товарів мали гостру необхідність пошуку осередків збуту. Тоді ж, українці мали потребу в товарах, які привозили з кримських земель: тканинах (кумачу, шовку, сап'яну), килимах, прикрасах, ладану, бакалії (солі, прянощам), маслиновій олії, вині, каві, волоських горіхах, папері тощо.

Торгівля з південними сусідами у другій половині XVII ст. здійснювалася різними шляхами. Часто місцем взаємного товарообміну була порубіжна територія Запорозької Січі. Звідти товари транспортували місцеві купці внутрішніми торговими шляхами на всю територію Гетьманщини. Давні торгові шляхи прямували до Києва, а звідти – в прикордонні міста Російської імперії кількома напрямками.

Після влаштування у 1669 р. гетьманської резиденції у Батурині, місто стало важливим торговельним центром. Через Батурин шляхи сполучення проходили у п'ятьох напрямках: 1) південно-західному, по лінії Борзна – Ніжин – Київ; 2) північно-східному – на Кролевець, Глухів, Москву; 3) західному – до Нових Млинів, Сосниць та Чернігова; 4) північному – до Коропа і Новгород-Сіверського; 5) південно-східному – через Конотоп на Слобожанщину.

Кримські й українські купці

Крістіан Г.Г. Гейслер. Кримський базар. Гравюра, 1793 р. Зібрання Музею історії міста Лейпцига, Німеччина

мали можливість перевозити товари самостійно, без посередників, міжнародними торговими шляхами. З цією метою використовувався давній військовий Муравський шлях. Він брав початок від Перекопа, прямував через землі запорожців, Переволочну, Кобеляки, Полтаву, Опішню, Зіньків, Гадяч і далі на північ до кордону з московією.

Завдяки розгалуженню Муравського шляху по річці Сейм, купці мали можливість дістатися до гетьманської столиці і у зворотному напрямку. Всього на шлях від Перекопа до Батурина потрібно було близько 28 днів. За такий період у 1680 році його подолато московське посольство, очолюване столомником Василем Тяпкіним та дяком

Микитою Зотовим, з метою підготовки до підписання Бахчисарайського перемир'я.

Відомо декілька універсалів гетьмана Івана Самойловича (1672 – 1687), якими він врегулював різні аспекти міжнародної торгівлі. Зокрема, універсалом від 28 червня 1672 р. гетьман дозволяв безперешкодну торгівлю іноземних купців на українських ярмарках. Ця директива була відповіддю на безчестивість відносно купців з боку місцевих чиновників, високої мита і ярмаркові побори, які купці мали сплачувати. Наступний універсал гетьмана від 28 листопада 1675 р. врегулював питання судочинства. За ним іноземні купці звільнялися від підсудності українським

судам у їхніх внутрішньо етнічних купецьких справах і конфліктах. При суперечках же з українським населенням чинним залишалось українське законодавство і судочинство.

Головна увага в універсалах Івана Самойловича спрямовувалася на діяльність грецьких купців. Вони мали власну колонію в Ніжині, яка потребувала особливого регламентування діяльності через свою чисельність. У 1682 році ніжинська грецька спільнота налічувала 18 осіб і виступала торговельним посередником між містами Гетьманщини та інших країн, в тому числі і Туреччини та Криму. Шлях у південні райони Наддніпрянщини і Запорожжя пролягав через Ніжин. Доказ цьому знаходимо в «Літописі» Самійла Величка. Автор згадує, що «грецькі купці з Ніжина, ... тримали свій путь з Ніжина і на Запорожжя і Турецьку землю». Таким чином, кримські товари потрапляли до Гетьманщини і продавалися на місцевих торгах і ярмарках та у стаціонарних торговельних закладах: лавках, коморах, ятках та шинках.

Іван Самойлович прагнув зміцнити економіку Гетьманщини, розвиваючи внутрішню торгівлю, вводячи систему оренд, але розумів, що східні та західноєвропейські товари стали важливою потребою українців. Гетьман і сам був їх поціновувачем, тому ставився лояльно до всіх іноземних купців, які привозили свій крам на терени України. Політика гетьмана сприяла зростанню та зміцненню міжнародних торговельних зв'язків Козацької держави з іншими країнами, в тому числі і з Кримським ханством.

Алла БАТЮК

Повідомляє
Національний заповідник
«Гетьманська столиця»

Пам'яті гетьмана

9 січня 1803 р. у Батурині помер гетьман України Кирило Розумовський. За заповітом його поховали у Воскресенській церкві Батурина, яку гетьман свідомо збудував поряд з могилами тисяч українців, вбитих московитами в гетьманській столиці Батурині в листопаді 1708 р. Для українського народу це є символом українського вибору, який понад 200 років тому продемонстрував гетьман Кирило Розумовський.

Нині поховання гетьмана Кирила Розумовського – одне із найкраще збережених та досліджених гетьманських поховань. До нього йдуть вклонитися та вшанувати пам'ять не лише Кирила Розумовського, а й усіх гетьманів України-Гетьманщини, над могилами яких звів хрест Кирило Розумовський.

Цікава лекція

Колектив заповідника висловлює щире подяку доктору історичних наук Ользі Ковалевській за прочитану онлайн-лекцію «Як козаки Різдво святкували». Професійно та пізнавально поговорили про різдвяні традиції Гетьманщини, гетьманів та старшину, особливості святкування на Січі, про те, як перегукуються давні традиції із сьогоденням.

Дякуємо за співпрацю! Завжди раді зустрічати Вас у гетьманській столиці України – Батурині!

Щира вдячність

Колектив Національного заповідника «Гетьманська столиця» вкотре висловлює щире подяку Міністерству іноземних справ Німеччини, Центру допомоги мистецтву України, ГО «Андріївсько-Пейзажна ініціатива» та волонтерці Ірині Нікіфоровій за надану допомогу задля збереження української культурної спадщини.

До Батурина прибули дуже необхідні в сучасних умовах: зарядна станція, яка забезпечить роботу закладу за відсутності електропостачання, зволожувач повітря, інструменти, захисна плівка для вікон, сучасні пакувальні матеріали.

Оголошуємо конкурс «РОЗУМФЕСТ»

Запрошуємо талановиту українську молодь взяти участь у цьому традиційному нашому конкурсі, продемонструвати вміння, котрі нагадають світові, що українці незламні, гідні нащадки козаків.

Цього року «РОЗУМФЕСТ» присвячений: 296-й річниці з дня народження гетьмана Кирила Розумовського, 385-й річниці з дня народження І. Мазепи, 355-й річниці проголошення Батурина гетьманською резиденцією. Сподіваємося, що звитяги українських гетьманів надихатимуть юних українців на реалізацію творчих задумів.

До участі запрошуються діти віком від 6 до 18 років.

Термін подачі робіт до 10 березня. Детальна інформація щодо конкурсу та заявка на участь подані у Положенні за адресою:

<https://baturincapital.gov.ua>

Контактна особа з організаційних питань – Юлія Фурсова: тел. 0683652198, ел. пошта: rozum-fest@ukr.net

Поповнення колекції сакрального мистецтва заповідника

Ікона «Богородиця з Немовлям», яка нещодавно поповнила фондову колекцію заповідника «Гетьманська столиця», за легендою походить із одного з батуринських храмів. Символічно, що вона повернулася до Батурина саме в той день, коли у Воскресенській церкві – усипальниці гетьмана Кирила Розумовського, вперше була звершена Молитва за Україну Єпископом Чернігівським і Ніжинським Антонієм Православної церкви України.

Автор ікони невідомий, проте нам достеменно відомий час написання образу – 1740 – 1750 рр., що було встановлено фахівцями Львівської філії Національного науково-дослідного реставраційного центру України. За іконографією об раз можна віднести до типу «Благодатне Небо», оскільки на іконі зображено Богоматір у повний зріст у синьому мафорії та червоній сукні. Лівою ногою вона стоїть на півмісяці, а правою – на хмарині. На руках вона тримає Немовля у білому хітоні і золотавому покривалі. Їхні погляди, сповнені молитви, спрямовані вгору, зверху навколо їхніх голів проглядається сяйво від невидимих німбів. Немовля у правій руці тримає хрест, а лівою – притискає до коліна білу кулю.

По всіх кутах ікони зображено ангелів. Ікона оформлена у раму золотавого кольору, оздоблену фігурним різьбленням у вигляді рослинного орнаменту. На звороті образу прикріплена табличка з дарчим надписом: «Пожертва во славу Божу від родин Табачних та Грициняків з Львівщини у літо 2023 року від Різдва Христового». Щиро дякуємо родинам благодійників за безцінний подарунок, що поповнив колекцію сакрального мистецтва в заповіднику!

Тетяна КУДЛАЙ

Огорожі гетьманської садиби Кирила Розумовського

Вивчення забудови міста Батурина часів гетьманування Кирила Розумовського є важливим напрямком досліджень істориків Національного заповідника «Гетьманська столиця». Центром гетьманської резиденції була садиба Розумовського, яка знаходилась у центральній частині міста, по обидва боки Київської вулиці (зараз вул. В. Ющенка). Ця садиба займала площу близько 12 га. Гетьман мешкав у великому дерев'яному палаці на кам'яному фундаменті, побудованому на початку його гетьманування. Біля палацу стояли дерев'яні флігелі для гостей гетьманського двору. Також до забудови гетьманської садиби входили різноманітні службові флігелі, зокрема, для проживання музикантів та архітектора, господарські приміщення: кухні, комори, каретні, стайні. Велику частину маєтку займали садово-паркові насадження.

Огорожа гетьманської садиби мала перш за все функціональний характер, оскільки забезпечувала як її ізоляваність, так і єдність комплексу споруд та насаджень. Матеріалами для огорожі слугували дерево і цегла.

Про дерев'яний паркан навколо гетьманської садиби свідчить ряд архівних документів. У фонді «Генеральна військова канцелярія» Центрального державного історичного архіву України, м. Київ, зберігається справа 1757 р. «Про закупівлю будівельного лісу для будівництва в Батурині», у якій йдеться про доручення сотнику Дмитру Стожку придбати у значкового товариша Ніжинського полку Василя Дроздовського 164 дуби, по 25 коп. кожен, для огорожі гетьманської садиби.

Дослідник П. Нечипоренко у своїй роботі «Національні строєння 1748 – 1765 рр.» зазначає, що у 1757 – 1758 рр. Механік І. Гіршбергер, який служив у Батурині, переймався доставкою будівельних мате-

ріалів для потреб паркану та воріт гетьманської садиби.

Про те, що станом на середину XVIII ст. за головним гетьманським будинком та садом була дубова огорожа, свідчить і справа «Про адміністративне керівництво діяльністю Батуринського будівельного комплексу» за 1765 р. Інформація щодо огорожі гетьманської садиби зафіксована і в описі нерухомого майна сина гетьмана, Андрія Розумовського, за 1836 р.: «при цьому ж будинку сад... обнесений з двох сторін кам'яною огорожею, з третьою та четвертою – дубовим частоколом». Після смерті Андрія Розумовського садиба перейшла у державну власність та з плином часу занепала, зрештою – зруйнувалась.

Деякі відомості щодо огорожі гетьманської садиби можна віднайти у пізніших спогадах та мемуарах. М. Шугуров, який у 1894 р. перебував у Батурині, зазначав: «можна побачити стару кам'яну стіну, яка не кидається воко... Це частина стіни, що оточувала будинок, в якому проживав гетьман».

У 2014 р. на території гетьманської садиби Кирила Розумовського археологи віднайшли залишки фундаменту кам'яної огорожі XVIII – початку XIX ст.

У 1799 – 1803 рр. у Батурині на замовлення Кирила Розумовського та за проектом Чарльза Камерона будувалася палацово-парковий ансамбль. Вагомою складовою цього ансамблю була кам'яна огорожа, яка наслідувала загальні тенденції в архітектурі кінця XVIII ст.

Юлія ФУРСОВА

Автори публікацій – наукові співробітники Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця»

Сергій Параджанов на межі реальності і міфу

9 січня 1924 року народився Сергій Параджанов, якому судилося стати легендою, одним із найвідоміших майстрів світового кіно, чия зоря яскраво запалала на українській землі, адже саме фільм «Тіні забутих предків», створений за повістю Михайла Коцюбинського, прославив його на весь світ, викликав захоплення знаменитих режисерів Федеріко Фелліні, Мікеланджело Антоніоні, Акіри Куросави та Анджеза Вайди, який виявив свою вдячність, ставши перед ним на коліна і поцілувавши руку.

Сергій Параджанов – постать настільки яскрава і багатогранна, що про нього можна говорити, здається, безкінечно. У кожного, хто знав Сергія Йосиповича особисто, знайдеться безліч цікавих історій з його життя, і кожен його етап насичений подіями і неординарними вчинками неординарної особистості.

Я ж хочу торкнутися одного із джерел творчості майстра кіно – постаті Олександра Довженка, адже сам Параджанов називав його своїм учителем.

Минулого року я вже торкалася особистості Сергія Параджанова у контексті перегляду кінофільму «Тіні забутих предків», у вступному слові до якого сказала, що Сергій навчався у ВДІКу, на курсі Ігоря Савченка, коли там викладав Довженко. Але безпосереднім учнем Олександра Петровича він не був. Здається, у той час вони навіть не спілкувалися безпосередньо.

На це був коментар, що після смерті Ігоря Савченка курс випускав Олександр Довженко, про що Параджанов писав: «Я горд тем, что мой диплом подписан и вручен Довженко». З цього випливає, що Сергій Параджанов таки був учнем Довженка певний час.

Про це говориться і в різних джерелах. Приміром, у програмі Першого каналу «Спогади. Сергій Параджанов» 2017 року розповідає Лариса Брюховецька, головна редакторка журналу «Кіно-Театр»: «На захисті його диплому (він зняв фільм «Андрієш» за молдавською казкою) головою комісії був Олександр Довженко, і він тоді сказав: «Я вам раджу їхати на Київську кіностудію художніх фільмів». Він побачив уже тоді у постаті Параджанова людину, яка

мислить поетичними образами, і за порадою Довженка він і поїхав до Києва.»

Але чи справді так було? У мене склалось враження, що Сергій Йосипович був схильний до міфотворення, адже був творчою особистістю з бурхливою фантазією. І саме ця риса сприяла його творчому зростанню.

Говорячи про стосунки Параджанова з Довженком, я брала до уваги дослідження відомого кінознавця Сергія Тримбача.

Зокрема, у його статті «Сергій Параджанов. Тексти й контексти» з книжки «Екранні світи Сергія Параджанова», розміщеній на сайті газети «День» до 90-річчя від дня народження режисера, йдеться про запевнення Сергія Йосиповича, що саме Олександр Довженко «благословив» його після випускного іспиту, порекомендувавши їхати працювати на Київську кіностудію.

«Йому вірили й вірять настільки, що укладачі «Хроніки життя і смерті» режисера в книжці «Коллаж на фоні автопортрета» (Москва, 2005) без найменших сумнівів стверджують: після смерті Савченка режисерською майстернею у ВДІКу керував Довженко. Ця ж інформація дублюється й у книжці «Параджанов» Левона Григоряна (Москва: Молодая гвардія, 2011)». – пише Сергій Васильович, ставлячи під сумнів це твердження.

Далі дослідник спирається на свідчення російського кінознавця Ростислава Юренєва, який у мемуарній книжці «В оправдание этой жизни» свідчить, що на перегляді дипломної роботи студента Параджанова «Андрієш» Олександр Довженко дійсно був головою держкомісії. І робота справила на нього враження, але негативне. І тут буде доречно саме цитата автора мемуарів:

«Параджанов предста-

вив «короткометражний фільм «Андрієш» за молдавською казкою, знятий на натурі, але з великою, у зріст дитини, лялькою у головній ролі... Довженко був фільмом обурений. У переглядовому зальчику я сидів за ним і бачив, як кулився, вертівся й навіть підскакував майстер.

— Це якийсь кошмар! Начебто ожиллий труп ходив по траві... Невже автор не розуміє, що реалістично зроблена лялька нагадує мерця! Ні, ні, це антихудожньо, це жахливо... Не можна приймати цю роботу!»

Лише втручання Сергія Герасимова врятувало майбутнього генія світового кіно: вже визнаний на той час геній світового кіно Олександр Довженко згодився на «четвірку». А потім Сергій Параджанов отримав направлення на кіностудію у Київ.

Ці свідчення і дослідження кінознавців я навела не для того, щоб викрити Параджанова – ось він говорить неправду. Я вважаю, що це особливість мислення Сергія Йосиповича, особливість його власного світу, в якому переплелися реальність і фантазія, в якому народжувалися образи його майбутніх фільмів і художніх робіт. І у його світі жив Олександр Довженко, говорив з ним, давав поради, був його наставником, передав йому поезію своєї творчості. А Сергій Параджанов створив свою власну поезію, що найяскравіше втілилась у «Тінях забутих предків.»

І потім Параджанов каже, що диплом йому підписував і вручав Довженко. А це може бути і правдою. І він називає Довженка своїм педагогом. Зокрема, у передачі «Кінопанорама» 1989 року він каже: «Мои педагоги были сами легендами: и Довженко, и Савченко». Про Савченка-педагога ми знаємо достеменно. А щодо Довженка...

Олександр Петрович справді у 1949 році був

зарахований старшим викладачем кафедри драматургії кіно ВДІКу і оскільки читав цикл лекцій, то ці лекції міг відвідувати і Параджанов, який був студентом у 1946 – 1951 р. З іншого боку, Довженко міг бути педагогом у переносному розумінні, який учив своїм прикладом, своїми творами.

У згадуваній вище програмі «Спогади. Сергій Параджанов» звучить думка про те, що митець жив на грані реальності та міфу, і подається уривок з його інтерв'ю: «Иногда рассказываю сценарий и спрашиваю: «Как вы думаете, это я выдумал, или это правда?». Все говорят: «Это Вы выдумали». Нет, это правда, которую я додумал.»

Думаю, ці слова стосуються і автобіографічних оповідей – щось реальне береться за основу, а щось додумується.

І взагалі – чи так важливо, був Довженко вчителем реальним, чи духовним? Важливий результат. А він приголомшливий.

У червні 2021 року Національним центром Олександра Довженка було складено рейтинг «100 найкращих фільмів в історії українського кіно». Очолив його фільм Сергія Параджанова «Тіні забутих предків», а другу позицію посіла картина Олександра Довженка «Земля».

Виходить, учень перевершив учителя?

Насправді ж, кожен зайняв свою нішу в історії українського та світового кінематографу. І дуже хочеться нових яскравих імен на нашому кінообрії.

Але треба спочатку здобути перемогу у нинішній війні, щоб вільно дихати і творити нове кіно у новій Україні.

**Оксана ПЛИТНИК,
наукова співробітниця
Сосницького музею
О.П.Довженка**

Література:

С.Тримбач. *Олександр Довженко: Загибель богів. Ідентифікація автора в національному часо-просторі*. Вінниця, Глобус-Прес, 2007.
Олександр Довженко. *Кінематографічна спадщина. Анотований каталог*. Київ, 2007.

Сергій Параджанов. *Тексти й контексти [назва з екрану]*. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/.../serhiy-paradjanov-teksty-у...>

25-річчя присвоєння статусу національного Чернігівському державному архітектурно-історичному заповіднику

29 грудня 1998 року, Чернігівському державному архітектурно-історичному заповіднику надано статус національного. «Враховуючи значення Чернігівського державного архітектурно-історичного заповідника у справі збереження особливо цінних пам'яток архітектури, історії та культури, а також його роль у відновленні та розвитку національно-культурних традицій українського народу...», зазначено в Указі Президента України.

Нині до цілісного майнового комплексу Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» входять 26 пам'яток архітектури національного значення, 3 споруди та 2 пам'ятники монументального мистецтва.

З нагоди 25-річчя присвоєння статусу національного чернігівському заповіднику відбулися збори трудового колективу. З вітальним словом до працівників установи звернувся в. о. генерального директора Андрій Лісовий.

Колективу національного заповідника оголошено подяку начальника Чернігівської обласної військової адміністрації В'ячеслава Чауса. Працівникам музейної установи вручено грамоти і подяки від Міністерства культури та інформаційної політики України, обласної державної адміністрації, обласної і міської ради, Департаменту культури, національності та релігій обласної держадміністрації, заповідника «Чернігів стародавній».

Сергій Маслов

Маслов Сергій Іванович (17(29).11.1880, м. Ічня, Черніг. обл. – 11.01.1957, Київ) – літературознавець, книгознавець, бібліотекознавець. Брат Василя, чоловік Олени, батько Юрія Маслових. Доктор історичних наук (1948), професор (1935), член-кореспондент АН УРСР (1939). Навчався у Київському політехнічному інституті (1898 – 1900), закінчив Університет св. Володимира у Києві (1907),

де був залишений професором стипендіатом на кафедрі історії російської мови та літератури (1907 – 1913). Науковими дослідженнями займався від 1902 р. під керівництвом В. Перетца. Після складання магістерських іспитів (1912 – 1913) розпочав викладацьку діяльність у Київському Університеті (1913 – 1950), на Вищих жіночих курсах (1913 – 1920), в Археологічному інституті (1918 – 1924, 1921 – 1922 – ректор) та ін. установах. Був дійсним членом Українського наукового товариства у Києві, членом та секретарем Історичного товариства Нестора-літописця, одним із фундаторів та головою Історико-літературного товариства при Університеті. Одним із перших в Україні почав викладати історію давньої української літератури, історію книги. Від 1923 р. одночасно працював в УАН: кафедра мовознавства (1923 – 1930), очолював Комітет по опису українських стародруків при Академії (від 1924), відділи стародруків Всенародної бібліотеки України (1926 – 1937) та давньої української літератури в Інституті літератури (1939 – 1950).

Поклав початок бібліографуванню вітчизняних рукописних творів і стародруків, коментування давніх текстів. Описав колекції рукописів книг Софійського собору (1906), товариства Нестора-літописця (1908) та бібліотеки Університету св. Володимира (1910). Віднайшов тексти невідомого до того часу збірника К. Зіновієва; дослідив і частково опублікував ораторську прозу М. Смотрицького, Л. Карповича, Г. Кониського, М. Максимовича; вивчав твори К. Саковича, І. Величковського, Л. Кривоноса та ін. поетів українського бароко; дослідив барочну драматургію М. Козачинського. Багато уваги присвячував перекладам «Слова о полку Ігоревім». На прикладі видань К. Транквіліона-Старовецького, І. Галятовського, Л. Барановича, Д. Туптала, І. Гізеля довів важливу вимогу дослідження стародруків: залучати й порівнювати всі можливі примірники видання, що сприяє виявленню варіантів і фальсифікатів.

1946 р. звинувачений у українському буржуазному націоналізмі як один із авторів знищеного «Нарису історії української літератури» (1945), у 1947 – за підготовлену колективну працю «Українська культура» (1944).

Автор близько 100 наукових праць, частина з яких лишалася в рукописах, серед них – матеріали до теми «Мазепа в літературі XVII–XX ст.», «Латинські та польські панегірики укр. письменників кінця XVII – поч. XVIII ст.» та ін. Посмертно опубліковані монографії, над якими він працював упродовж життя: «Кирилл Транквіліон-Старовецький і його літературна діяльність: Опыт историко-литературной монографии» (К., 1984), «П. П. Должиков і його бібліотека «Аптека для душі»» («Рукописна та книжк. спадщина України», К., 2002, вип. 7). Наукова бібліотека (понад 11 тис. т.), архів (понад 8 тис. справ), колекція платівок ученого зберігаються в Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського.

Енциклопедія сучасної України

До відновлення об'єктів культури ОВА активно залучає міжнародних благодійників

На Чернігівщині від початку повномасштабної війни зазнали руйнувань чи пошкоджень понад 130 об'єктів культури, дев'ять з яких – обласного підпорядкування.

З-поміж останніх найбільше постраждали Обласна універсальна наукова бібліотека імені Софії та Олександра Русових, Чернігівська бібліотека для юнацтва, Чернігівський фаховий музичний коледж імені Л. Ревуцького (корпус № 2) та Обласний академічний український музично-драматичний театр імені Т. Шевченка.

Саме про відновлення цих чотирьох закладів йшлося на брифінгу в медіацентрі обласної військової адміністрації.

«Оскільки державний та обласний бюджети спрямовані на безпеку та оборону, а також на відновлення критичної та соціальної інфраструктури, об'єкти культурної сфери відновлюються здебільшого коштом благодійників», наголосила директорка Департаменту культури і туризму, національностей та релігій Людмила Замай.

Роботи у закладах обласного підпорядкування проводяться за підтримки Світового фонду пам'яток, Українського Аграрного Холдингу, Міжнародного фонду «Партнерство за сильну Україну», Французького агентства міжнародної технічної експертизи Expertise France, Центру допомоги мистецтву України (Німеччина), представництва Данської ради у справах біженців в Україні та інших донорів.

Вже завершено відновлення навчального корпусу № 2 коледжу імені Л. Ревуцького. Будівля буда пошкоджена внаслідок ракетної атаки центру Чернігова 19 серпня минулого року. Для її відновлення, за сприяння ОВА, було залучено представництво Данської ради у справах біженців в Україні, яке виділило на поточний ремонт понад пів мільйона гривень. Відтак замінено 36 пошкоджених вікон та вхідні двері.

Обласна бібліотека ім. Русових розташована у будівлі колишнього Дворянського та селянського поземельного банку. Це пам'ятка історії та архітектури. Вона була пошкоджена 30 березня 2022 року внаслідок бомбардування міста. Того ж року з бюджету області виділено 366,5 тис. грн на ремонт покрівлі бібліотеки та 362,2 тис. грн – на заміну 12 вікон. З подальшим ремонтом допоміг Український аграрний холдинг. Коштом благодійника – а це понад вісім мільйонів гривень – відновлено пошкоджену частину даху, встановлено 6 вікон та двері для аварійного виходу. Роботи такого масштабу тут проведені вперше за часи незалежності. Втім, це не фініш: коштом обласного бюджету – більш ніж 600 тисяч гривень – торік виготовлено науково-проектну документацію для реставрації згаданого об'єкта. Вартість проекту, куди входить реставрація фасаду, фундаменту, мереж електро-, тепло-, водопостачання та водовідведення, систем пожежної сигналізації, – 48 мільйонів гривень з розподілом на черги. Департамент культури спільно з комунальним закладом працює над залученням благодійних коштів для його реалізації.

У 2022 році вдалося вберегти від повної руйнації пам'ятку архітектури XIX ст. – Музей українських старожитностей Тарновського, відкритий у 1902 році (до слова, перший на теренах російської імперії). Тут з 1978 року розміщувалася бібліотека для юнацтва. Об'єкт, що вцілів за часів Другої світової війни, був майже повністю зруйнований 11 березня 2022-го внаслідок авіаційного бомбардування Чернігова (на фото).

Без благодійної допомоги не обійшлося – відгукнувся Світовий фонд пам'яток. Між організацією, що займається збереженням пам'яток історичної архітектури та культурної спадщини в усьому світі, та Чернігівською ОВА підписано два Меморандуми про взаєморозуміння. У межах першого проведені роботи щодо захисту будівлі від руйнації з бюджетом близько 35 тисяч доларів. Другий Меморандум (а це вже 192 тисячі доларів) передбачає стабілізацію автентичних елементів споруди, відновлення зовнішніх трималних стін та нового постійного даху.

«На жаль, через об'єктивні обставини проект не вдалося реалізувати вчасно. Але роботи тривають. Сподіваємося, що їх вдасться виконати в повному обсязі. Після завершення пам'ятка почне слугувати і для громади міста, і для всієї області не лише як символ відродження, а й як об'єкт, що реалізує тяглість культурного життя. Ми також розглядаємо інші об'єкти в Чернігівській області як потенційні проекти для грантової підтримки. Тут дуже сподіваємося на продовження співпраці з облдержадміністрацією», – сказала спеціалістка з кризових питань спадщини в Україні Світового фонду пам'яток Катерина Гончарова, долучившись онлайн.

Як запевнив представник підрядника ТОВ «КДК Інжиніринг» Олександр Кучеров, будівлю повністю стабілізовано: «зашиті» всі тріщини, підсилені всі конструкції, цегляні стіни відтворені в автентичній формі. Наразі тривають роботи з влаштування покрівлі – залишився лише фінальний монтаж металевого накриття, що буде зроблено за сприятливих погодних умов.

Ще одна пам'ятка архітектури, яка опинилася під ракетним ударом ворога, – театр імені Т. Шевченка. За сприяння ОВА для відновлення будівлі залучено Міжнародний фонд «Партнерство за сильну Україну», Французьке агентство міжнародної технічної експертизи Expertise France та Центр допомоги мистецтву України (Німеччина).

«Ми взяли на себе весь периметр вікон і

дверей (182 вікна, 25 вхідних та 85 внутрішніх дверей – Ред.). На сьогодні роботи фактично завершені. Зараз плануємо діяльність Фонду на 2024 рік, зокрема вивчаємо можливість долучитися до розроблення проектно-кошторисної документації на відновлення будівлі: не консервації, а вже реставрації», зазначив регіональний координатор Міжнародного фонду «Партнерство за сильну Україну» у Чернігівській області Валерій Воробей.

Кошти на протиаварійні невідкладні консерваційні роботи, які мають закінчитися орієнтовно у березні, надало Французьке агентство міжнародної технічної експертизи Expertise France.

«Уже зараз розпочалися роботи, що забезпечать будівлю від подальшого руйнування, зокрема врятують центральну залу. Сподіваємося, що дане покриття зможе слугувати до побудови нового даху. Фактично роботи, що зараз виконуються, одна з перших активностей Expertise France, яку програма «Майдан» реалізує у Чернігівській області. Однозначно – не остання. Передбачаємо й інші проекти, в тому числі з відновлення та підтримки громад. Дуже важливо робити це у синергії, як зараз з Чернігівською ОВА та драматичним театром», – розповіла координаторка програми «Майдан Україна» Софія Олійник.

Представник головного підрядника ТОВ «КДК Інжиніринг» Олександр Кучеров додав, що триває демонтаж уламків на даху, вентиляційних систем, похилих цегляних стін та перегородок, зняття згорілого шару утеплювача. Опісля – монтаж каркаса для утеплення та безпосередньо самого накриття.

Цей же підрядник виконує протиаварійні роботи всередині приміщення театру, профінансовані у розмірі 50 тисяч євро німецьким благодійним фондом «Центром допомоги мистецтву України» («Ukraine Art Aid Centre»). Відремонтовані вхідні дубові двері, змонтовані прохідні галереї, невдовзі почнеться відновлення стелі у глядацькій залі.

Результати зробленого в театрі та на інших об'єктах присмодно вразили члена керівної команди німецького благодійного фонду «Ukraine Art Centre» Йоганнеса Натана. Він висловив сподівання, що допомога Україні у сфері культури продовжиться.

Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської обласної військової адміністрації

Філармонійний центр «Український вертеп»

Академічного народного хору

Академічний народний хор під орудою заслуженого діяча мистецтв України Володимира Коцура 5 січня продемонстрував численним глядачам центру, чим є український вертеп. Програма захопила публіку яскравістю та різноманітністю.

Український вертеп – дуже самобутнє явище у світовій культурі. Він є не тільки релігійним, обрядовим, а й, здебільшого, народним театралізованим дійством. Народні пісні, колядки, танці, жартівливі сценки різдвяно-новорічної традиції знайшли відображення у програмі.

Твори програми відображають й особливості відзначення зимових свят на Чернігівщині. Колядки в обробці Володимира Коцура «Тихая ніч», «Во Віфлеємі зоря сяє», «Ой, там, за горою», а також «Господарський двір», «Ой, чи є, чи нема» в обробці Григорія Верьовки, українські народні пісні, оброблені Володимиром Коцуром, Олександром Стадником, Анатолієм Пашкевичем, вокально-хореографічні композиції створили єдину картину українського вертепу.

«Від серця до серця»

Традиційний святковий концерт до дня Тетяни зібрав глядачів у філармонійному центрі 12 січня. Вперше цей день відзначається за новим календарем церковних свят.

Тетяна Олійник, артистка філармонійного центру і режисерка святкового концерту, підкреслює, що відзначення дня Тетяни символізує мужність і твердість характеру, проявлені святою мученицею Тетяною. Це також нагадує про хоробрість, жертвність і героїзм наших воїнів.

Концертна програма «Від серця до серця» наповнена радістю і теплом. Свято мистецтва глядачам подарували Академічний народний хор; солісти центру – заслужений артист України Сергій Сулімовський, Марина Маккей, Марина Коваленко, Яна Сидоренко, Світлана Примак, Наталія Липницька, Катерина Іващенко-Василяко, Ілля Латиш, Богдан Тонкошкурій; артисти Театру танцю «Екватор» – Катерина Велика (хореограф), Тетяна Герус, Світлана Кивецька, Світлана Кугук-Головач, Ольга Кузьменко, Іван Гладков, Артем Коптель.

Прес-центр Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм

Повідомляє Служба безпеки України

СБУ повідомила про підозру трьом колаборантам з Луганщини, які добровільно перейшли на бік ворога

Служба безпеки України збрала докази злочинної діяльності трьох жителів Луганщини, які добровільно перейшли на бік ворога.

Встановлено, що один з колаборантів, мешканець м. Луганська, прийняв пропозицію окупаційної влади та був призначений на посаду начальника групи швидкого реагування військової комендатури т. зв. «лнр».

Перебуваючи на «посаді», зрадник надавав допомогу окупаційним структурам у виявленні проукраїнськи налаштованого населення та виконував інші вказівки загарбників.

Інші двоє зловмисників добровільно зайняли посади керівників відділів у незаконних правоохоронних органах «министерства внутренних дел российской федерации», створених окупаційною владою.

На «посадах» колаборанти займалися організацією оперативного-профілактичних заходів за стандартами держави-агресора, а також вико-

нували різні завдання в інтересах окупаційної влади.

На підставі зібраних доказів слідчі СБУ заочно повідомили ворожим поплічникам про підозри за ч. 7 ст. 111-1 (добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території) Кримінального кодексу України.

Ім загрожує від дванадцяти до п'ятнадцяти років позбавлення волі.

Наразі колаборанти перебувають на тимчасово окупованій території Сходу України.

Співробітники Служби безпеки здійснюють комплексні заходи для притягнення їх до відповідальності.

Розслідування злочинної діяльності колаборантів проводять співробітники СБУ у Чернігівській області за процесуального керівництва Чернігівської обласної прокуратури.

СБУ повідомила про заочну підозру митрополиту УПЦ (МП), який благословив «приєднання» Луганська до рф

Служба безпеки збрала доказову базу на підсанкційного митрополита Луганської єпархії УПЦ (МП) Василя Поворознюка, який співпрацює з російськими загарбниками у тимчасово захопленому місті.

За даними слідства, у вересні 2022 року клірик прибув до кремля для участі у церемонії так званого «приєднання» тимчасово окупованих регіонів України до складу рф.

Там він підтримував агресивну війну росії проти нашої держави та захоплення частини української території, у тому числі Луганщини.

У травні того ж року Поворознюк був на засіданні «круглого столу», який проводили у Луганську під керівництвом гауляйтера Пасічника.

Тоді під камери російських телеканалів Поворознюк спільно з радником Кадірова виступили за прийняття так званої «резолу-

ції», в якій поширювали фейки про українських воїнів та ситуацію на фронті.

Крім того, у ході численних інтерв'ю для кремлівських пропагандистів фігурант героїзував російських окупантів та закликав до продовження війни проти України.

На підставі зібраних доказів слідчі Служби безпеки повідомили Поворознюку про підозру за ч. 1 ст. 111-2 Кримінального кодексу України (пособництво державі-агресору).

Раніше за поданням СБУ РНБО України застосувала до нього санкції.

Оскільки клірик переховується від правосуддя на тимчасово окупованій території Луганщини, тривають комплексні заходи для притягнення його до відповідальності.

Розслідування проводили співробітники СБУ в Чернігівській області за процесуального керівництва обласної прокуратури.

Йому було 83 і він був художник. Але це так несуттєво, бо тепер він – маленький дідусь, схожий на Божка, і погляд у нього якийсь віддалено-щасливий, і посмішка – таємничо-блаженна, і пахне від нього не духом старості, а пареним молоком.

Цей красивий сивочолий чоловік почав заходити в бібліотеку, бо там з'явилась бібліотекарка Люда, яка має рідкісний талант – вміння слухати. Вона сідала поруч і слухала його історію.

Людочкою звали його кохану дружину, яка уже років-років, як чекає там, де брама закрита навіки, куди пташка не принесе вези.

ЙОГО Людочка на сірому фоні післявоєнної пори була просто рожевим янголом, метеликом із прозорими крильцями, залітною пташкою із райського саду. Вона приїхала, за направленням відділу освіти, викладати музику у провінційне містечко, де асфальтованою була тільки половина центральної вулички, де стояли ще в руїнах школи і магазини.

Мабуть, молодий художник чекав саме її, бо уже скільки років поспіль як Муза його покинула і він почав було сумніватися: а чи правильно обрав фах.

Розруха, бідність, відсутність хоч якогось фарб в одязі, в моді, в побуті місцевих жителів вбивали в нього і естетичний смак, і творчий запал.

І ось – вона! В рожевій суkenці, з легким шарфиком і мініатюрною сумочкою, якимось світлячком зі сновидінь, чимось беззахисним і таким прекрасним, справжнім дивом увірвалась в буденність, що хотілось підхопити її на руки і перенести через цю післявоєнну руїну в інший вимір, де тільки краса, романтика і почуття.

Життя їх поєднало. Ім, як молодим спеціалістам, дали житло. Це був будиночок із маленькою присадибною ділянкою. Життя вимагало сили, міці і фінан-

Ніна ГОРБАНЬ

Джміль

сів. Він умів підзаробляти на дрібних роботах, а вона навчилася варити, пекти і доглядати за квітами. Бувало, він копав город, а вона сідала навпроти і грала на гітарі. Або ж вмикала патефон і запрошувала до танцю. Наш натхненний художник кидав лопату, і вони вилопували коло на землі, яку тільки-но скопав, і кружляли, кружляли в танці...

Життя їхнє склалось добре. У нього були виставки і презентації, у неї – концерти і конкурси. Вони народили трьох дітей, побудували гарний дім, який потопав у квітах. Саме квітник, який, як кольорова гавань, завжди радо зустрічав свою господиню, став справжньою віддушиною. Найдивовижніше відбувалось саме тоді, коли вона заходила між квітів. Вони, мабуть, також вважали її квіткою: якое дивно вихилились, торкалися ніг, подолу сукні, як тільки-но вона ступала на стежечку своєї маленької квіткової країни.

У цій країні найголовнішим був джміль. Диво, але він з'являвся тільки біля Людочки! Він летів попереду, ніби попереджаючи квіткове товариство: розступіться, панна квітів їде. А потім так знахабнів, що почав зустрічати Людочку з роботи біля хвірточки, залітати на кухню. Після того, як дорослі діти уже роз'їхались і внуків привозили рідко, джміль став маленькою частинкою їхнього сімейства. Людочка розмовляла з ним, розповідала про свої мрії, а інколи, коли брала в руки музичний інструмент, здається, навіть грала для нього, згадуючи щось далеке і сокровенне. Художник аж трохи ревнував: ота уїдлива комаха

краде хвилини щастя з ЙОГО Людочкою... Вона померла раптово. Наш художник також «помер», але продовжував ходити тими ж стежками, якими ходила ВОНА, пити чай, який любила ВОНА, купляти серветки, які подобались їй.

Найнестерпнішим став той момент, коли художник зайшов до кімнати і побачив, що на написаному ним портреті Людочки сидить джміль. Справжній чоловічак лють прокинувшись раптово і доходила до абсурдної агресії. Тільки убити, знищити, витерти з пам'яті і навіть не допускати у сні – такі думки опанували розлюченим чоловіком. Він бігав по кімнаті, кричав, проклинав, благав, плакав... і джміль десь зник.

Він не прилітав днів зо два. Наш художник, заспокоївшись, вирішив сходити до Людочки розповісти про свою «дуель». Прийшовши на цвинтар, у стаканчику, який ставлять на могилку, художник побачив мертвого джмеля.

Не знаю, які почуття оволоділи ним, але він прикопав джмеля біля могилки Людочки, похоронивши ще раз частинку свого життя.

Тепер він приходив до бібліотекарки Люди і розповідав свою історію окремими епізодами, якимись емоційними спалахами пам'яті і проживав ще раз своє щастя – любити її.

У бібліотеці зробили виставку картин. Це були портрети білявки із витонченими рисами обличчя, тонкими ніжними руками, дивовижно красивими очима і спокійним поглядом. На більшому полотні жінка була у світлому легенькому вбранні, чомусь схожою на ангела. На одній із робіт вона була із букетом квітів, де між пелюстками сховався волохатий красень джміль.

***
Саме учора, 14 січня, цьому художнику життя вивело 92.

15.01.2023
Прилуки

Ніна ТКАЧЕНКО

***
Я така доросла, що аж сива, що аж сива стала, моя доно! Хоч печалі зайві і відгоню, та вони хлюпочуть, наче злива.

Ти ж ще юна – ні боргів, ні плати, райдуга-веселка над тобою. А що болі і твої я гою, моя доно, нащо тобі знати?

Я сльозу, не стримавши, ковтаю – слизую із губ, немов цукерку. Й дивиться на мене із люстерка жінка, що втекла колись із раю

12.01.2024

***
Балансую між ВЧОРА і ЗАВТРА – блицтурнір, що не має кінця. Безпритульна погасла ватра бронювати прийшла місяця.

Безголів'я моє, безбережжя, безоглядне некаяття! ...Богородице Діво, то де ж я безпричинно прогнала Життя?

13.01.2024

***
Біля розбитого вікна так легко думати про вчора, коли душа була не хвора і сонце аж торкалось дна! Біля розбитого вікна я видивляюсь ранні зорі, утаємничено-прозорі, і забуваю, що одна... Біля розбитого вікна.

13.01.2024

***
На вершині болю – завірюха, так гуде, висвітує доквуж. Ти її, всевидящу, послухай, а думок моїх – о ні! – не руш.

На вершині болю не світало: ніч предовга, темінно-німа... Як мені тебе не вистачало і яка тепер в мені тюрма!

На вершині болю зупинюся, стану перед ним лицем в лице. Не його – сама себе боюся, тільки не здогадайся про це.

14.01.2024
Прилуки

Ірина КУЛАКОВСЬКА

***
Все сніг відчистить, зцілить, відпере: Криваву кірку спогадів і зречень, Щаблін рипіння, неадаптивність речень, Речитатив із крапок і тире.

Він стерпить все: химерну в'язь слідів, Пусте топтання на одному місці... Пів клаптя неба в дерев'яній мисці, Під клунку рам'я, петлі маніців...

Все сніг відпустить: опіки, грихи, Дух кислуватий пізньостиглих яблук. І час залякне, мов прилиплий равлик. На тирсу струхнуть сполохи, страхи.

Все сніг остудить, висвятить, простить. Сумбур жадання на поталу кригам... Я причащаюсь цим правічним снігом. Я спрагло п'ю пухнату білоцвіт.

30.12.2023

***
В отих промерзлих, вкритих настом снах, Де все доквуж таке сипке і біле, Линялий місяць, мов лякливий птах, Тріпоче, раниць об гілляку крила.

Сліпі видіння. Грузнуть голоси. Вовтузять тишу кволій відгул кроків. В чаях жасмінних гасне дзвін роси. Лоскоче іній голі ребра кроков.

І ні кровинки, ні жаринки. Час Неначе вкляк поміж іскрин і скалок. Пухкі замети вздовж припущених трас. Зібгалась пам'ять у слизький кавалок –

Отих промерзлих снів криху гладінь. І досі ще в метільній павутині Моя в хистку рогожку вбрана тінь Бреде навстріч твоєї кремезній тині.

10.01.2024
Чернігів

Микола БУДЛЯНСЬКИЙ

Святвечір

Ще в дитинстві мої одцвілі снігурі й синюватих снігів уляглась холоднеча. Я прохував на шибі віконце зорі, Щоб заходила в хату до нас на Святвечір.

Парувала кутя і теплість ще узвар, Дідух важно мостивсь на покутті край столу. Баба тихо в молитву складала слова І підносила руки сухі до ікони.

А мороз за вікном аж скрипів з усіх сил І мій прохук засквив на тонесенькій шибі. Як вернути зорю до небесних світил, Вона ж в хаті розтане, куди ж їй подіться?

Це мало мене розтривожило вкрай, І я очі підняв на ікони в куточку. І здалось, що всіміхнувся мені Миколай: – Все по-божому буде, повір мені хлопче.

Я знов шибку прохував, мороз аж ячав, Не було снігурів, лиш сніги синюваті. А у нас на столі розгорілась свіча, Чи то зірка небесна осяяла хату...

24.12.2023
Чернігів

Літературні зустрічі

Чернігівський культурно-мистецький центр «Інтермеццо», просвітницький «Гончаренко-центр-партнер», що діє в стінах КМЦ.

12 січня тут пройшла презентація першої спільної книжки поезії поетеси з Прилук Світлани Коробової і редактора газет «Світ-інфо» і «Струна» Петра Антоненка «Інтим осінньої весни». Вірші обох співавторів, а також вірші, написані ними спільно.

Автори читали свої вірші. Петро Антоненко виконав під гітару українські романси, написані ним на вірші Світлани Коробової, теж надруковані в книжці.

В заході взяла участь: заступниця голови обласної організації Національної Спілки письменників України, журналістка і поетеса Валентина Громова, голова Літературної Спілки «Чернігів», редактор журналу «Літературний Чернігів», письменник Михайло Ткач, журналіст і поет Олександр Олійник, поетеса Ірина Кулаковська, багатолітній директор Літературно-меморіального музею-заповідника Михайла Коцюбинського, правник класика Ігор Коцюбинський, його дружина, заступниця директора музею Наталія Коцюбинська, журналіст Сергій Кордик, журналіст, краєзнавець, автор згаданих газет Олександр Молибога.

Учасники зустрічі дуже прихильно оцінили презентовану книжку. Також говорили про літературу, мистецтво, читали власні твори. Всі учасники презентації отримали цю книжку в подарунок.

13 січня в Музеї Коцюбинського відбулася чергова акція проекту «Суботи у Коцюбинського». Свого часу в домі класика літератури збиралися для спілкування відомі письменники, митці Чернігова. Кілька років тому Музей і Спілка письменників відродили цю традицію. Підготовкою і проведенням зустрічей займається Валентина Громова. Вона читала свої вірші. Також свої вірші, прозу читали, зокрема, голова обласної організації Спілки письменників Олена Конечна, Михайло і Лариса Ткач, Микола Будлянський, Надія Галковська, Ірина Кулаковська, Ганна Верес-Демиденко, Віктор Молочко, Віктор Татарин (Корюківка).

Світлана Коробова і Петро Антоненко представили поезіями і романсами книжку «Інтим осінньої весни». Відеозапис їхнього виступу зробив і поставив на свою сторінку у Фейсбуці Віктор Татарин.

Чернігівський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка

Афіша січня

20 – «Бойн-Бойн», 18.00.
21 – «Попелюшка», 12.00.
21 – «Чарлі Гордон – ідіот», 18.00.
25 – «Гріх», 18.00.
26 – «П'ять пісень Полісся», 18.00.
27 – «Ніч перед Різдвом», 18.00.
28 – «Різдво. Різдво. Різдво!!!» 12.00.
28 – «Сліпий», 18.00.

Наша газета – на сайті в Інтернеті

Вже кілька років існує в Інтернеті сайт нашої газети «Світ-інфо». На цьому ж сайті розміщуються і всі номери нашого дочірнього видання – обласної літературно-мистецької газети «Струна». На сайті є всі номери обох газет за всі роки їх видання: «Світ-інфо» – за майже 12 років, «Струна» – за понад два роки. Всі публікації й ілюстрації можете легко скопіювати.

Адреса сайту: <http://svit11.wordpress.com>.

Чернігівський культурно-мистецький центр «Інтермеццо»

14000, м. Чернігів, вул. Шевченка, 9, тел (063) 236-18-03
<http://intermezzo.org.ua> e-mail: kmc.intermezzo@gmail.com
ICQ: 605-110-856

Послуги: в продажі книги, музика, мистецтво, сувеніри, канцтовари, а також туризм, екскурсії, проведення презентацій, прес-конференцій, творчі зустрічі, кава, зручності.

Чернігівська міська організація Суспільної служби Світового конгресу українців

Види послуг: соціальний патронаж, видавничі діяльність, сприяння вихованню дітей, відродженню духовних і національних традицій. Вул. Шевченка, 9. Тел. (063) 236-18-03.

Газета виходить за сприяння Товариства Української Мови (США). Голова Товариства – професор Віра Боднарчук.